

Innst. S. nr. 219

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget frå finanskomiteen

St.meld. nr. 9 (2008–2009)

Innstilling frå finanskomiteen om Perspektivmeldinga 2009

Til Stortinget

1. INNLEIING – MÅL OG UTFORDRINGAR FOR NORSK ØKONOMI

1.1 Samandrag

Regjeringen vil føre en politikk som bygger på rettferdighet og fellesskap. Oppgaven er å styrke, fornye og videreutvikle det norske velferdssamfunnet. Målet er å gi alle mennesker i hele landet mulighet til å utvikle sine evner og leve gode og meningsfulle liv. Regjeringens visjon er at vi kan overlate til neste generasjon noe mer verdifullt enn det vi selv overtok.

Hovedmålene for den økonomiske politikken er arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene. Dette forutsetter en ansvarlig politikk med vekt på natur- og miljøhensyn, en langsiktig forvaltning av nasjonalformuen og en sterk og bærekraftig offentlig sektor.

Den internasjonale finanskrisen som vi er inne i, krever stor oppmerksomhet om tiltak som kan få finansmarkedene til å fungere bedre, og om hvordan svakere vekst og usikkerheten knyttet til den økonomiske utviklingen på kort sikt bør håndteres. Samtidig som vi arbeider med å møte disse utfordringene, må vi sikre at vi er på riktig spor med å finne bærekraftige løsninger på de langsiktige miljø- og klimaproblemene og på de utfordringene som aldringen stiller oss overfor.

Verdensøkonomien har vokst sterkt de siste 10–15 årene. Levestandarden har økt markert for svært mange i alle verdensdeler, og millioner av mennesker

er løftet ut av fattigdom. Kina og India har fått økt betydning i verdensøkonomien. Det har blant annet bidratt til at den arbeidsstyrken som er tilgjengelig for å produsere varer og tjenester for internasjonale markeder, har økt vesentlig. Den globaliseringsfasen vi nå er inne i, er den mest omfattende siden industrialismen startet. Utviklingen i internasjonale finansmarkeder de siste årene viser hvor tett landene er blitt knyttet sammen og illustrerer samtidig at også negative hendelser forplanter seg over landegrensene.

Med dagens produksjons- og forbruksmønstre fører den økonomiske veksten med seg store miljøproblemer, som også kan gi utfordringer for den globale matsikkerheten. De menneskeskapte klimaendringene er trolig den største miljøutfordringen vi står overfor og må møtes med en bred og ambisøs internasjonal avtale. Hvis den globale temperaturøkningen skal begrenses til to grader målt fra førindustrielt nivå, slik EU og Norge går inn for, må det gjennomføres meget store reduksjoner i klimagassutslippene utover i dette århundret.

Mens det meste av veksten i utslippene framover ventes å komme fra utviklingsland og framvoksende økonomier, kan størstedelen av opphoppingen av klimagasser i atmosfæren fram til nå føres tilbake til utslipp fra industriland. Dette gir Norge og andre industriland et særlig ansvar for å bidra til at nødvendige utslippsreduksjoner kan gjennomføres uten at det begrenser utviklingslandenes muligheter for fortsatt økonomisk vekst. Det blir en meget vanskelig oppgave å komme fram til en tilstrekkelig ambisøs og forpliktende klimaavtale, men uten en avtale vil konsekvensene av økt global oppvarming bli svært alvorlige. Vi har imidlertid erklært at Norge, som en del av en global og ambisøs klimaavtale der også andre industriland tar på seg store forpliktelser, skal være karbonnøytralt senest i 2030.

Norge og de andre nordiske landene har høy materiell velstand, høy yrkesdeltaking og jevn inntektsfordeling. Den nordiske modellen er blant annet kjennetegnet ved omfattende fellesfinansierte velferdsordninger, høye investeringer i utdanning og et utstrakt samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet. Sammen med en politikk for utjevning og like muligheter har dette lagt til rette for et samfunn basert på samvirke og tillit, og vi har sluppet å bruke store ressurser på å sikre at lover, regler og avtaler blir fulgt.

Norge er i dag blant landene i verden med høyest levestandard. Dette skyldes først og fremst at vi har en produktiv og omstillingsdyktig økonomi og høy yrkesdeltaking. Kvinnenes inntog i arbeidsmarkedet fra begynnelsen av 1970-tallet har bidratt vesentlig til veksten i arbeidsstyrken og verdiskapingen. Høy vekst i produksjon og etterspørsel og et velfungerende arbeidsmarked er viktige forklaringer på at arbeidsledigheten i Norge er svært lav. Den gunstige økonomiske utviklingen må også ses i sammenheng med en vellykket forvaltning av olje- og gassressursene på sokkelen. Bruken av statens inntekter fra utvinningen av olje og gass har kommet hele befolkningen til gode, og har ikke svekket grunnlaget for vekst i fastlandsøkonomien.

Norge og andre nordiske land har høstet store gevinster ved å delta i det internasjonale økonomiske samkvemmet. Utbredt samhandel med andre land har gitt grunnlag for spesialisering og utnyttning av våre konkuransmessige fortrinn. Økt internasjonal integrasjon har således først og fremst vært en mulighet til å få mer igjen for egen innsats, og ikke en trussel mot sysselsetting og levestandard. For å utnytte mulighetene også framover, må vi fortsatt gjennomføre framtidssrettede og lønnsomme omstillinger. Det krever høy deltakelse, innsats og skaperkraft i arbeids- og næringsliv, noe som blant annet stiller krav til et godt utdanningssystem og et inkluderende arbeidsliv.

Regjeringen mener det beste svaret på utfordringene fra en tettere integrert verden er å videreutvikle de grunnleggende trekkene ved vår samfunnsmodell. En aktiv arbeidsmarkedspolitik og gode fellesfinansierte ordninger som sikrer arbeidstakeres inntekter ved tap av jobb, gjør det lettere å takle nødvendige omstillinger som følge av endrede rammebetingelser. Som innbyggere i en liten og åpen økonomi er det også i vår interesse å arbeide for klare felles spilleregler globalt.

I nordiske land har samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og myndighetene bidratt til å skape en felles plattform for gjennomføring av krevende omstillingstiltak når dette har vært nødvendig. Regjeringen ønsker å videreføre et godt samarbeid med partene i arbeidslivet og med andre deler av sam-

funnslivet. Det er nødvendig å komme fram til omforente og bærekraftige løsninger på framtidens utfordringer og unngå konflikter som kan svekke grunnlaget for et vekstkraftig og solidarisk samfunn. Velferdssamfunnet er ikke bare tuftet på høy markedsbasert verdiskaping og en sterk offentlig sektor, men også på et velfungerende sivil samfunn der familier, nabolag og frivillige organisasjoner yter vesentlige bidrag.

Sammenliknet med de fleste andre land er inntektsforskjellene små i Norge. Små lønnsforskjeller, høy yrkesdeltaking og gode stønadsordninger er viktige forklaringer på dette. Videre har alle tilgang til tilnærmet gratis offentlige tjenester innen blant annet helse og utdanning. Selv om slike ytelser normalt ikke regnes med i internasjonale sammenlikninger, bidrar de betydelig til utjevning av levekår. Vektleggingen av like muligheter for alle, blant annet gjennom offentlig finansiert utdanning, bidrar til at inntektsforskjeller i mindre grad går i arv i Norge enn i mange andre OECD-land.

Fra midten av forrige århundre har det vært en gradvis, vedvarende utbygging av fellesfinansierte velferdsordninger i Norge. I dag er vi blant de landene i verden som benytter mest offentlige midler per innbygger på utdanning, og vi er nær ved å ha full barnehagedekning. De siste tiårene har det funnet sted en betydelig forbedring av standarden på omsorgstjenester, og behandlingstilbudet i helsesektoren er blitt vesentlig utvidet. En slik utbygging av velferdsordningene har vært mulig fordi befolkningen i yrkesaktiv alder har økt, samtidig som en større andel har deltatt i arbeidslivet.

Lik tilgang til grunnleggende offentlige velferdstjenester er en viktig del av den nordiske velferdsmodellen. Sammen med omfattende trygdeordninger sikrer dette den enkeltes levekår i alderdommen og ved sykdom, uførhet og arbeidsledighet. Fra rundt 2010 vil antall personer i yrkesaktiv alder vokse langsommere enn befolkningen ellers, mens andelen eldre vil øke sterkt. Aldringen av befolkningen fører til at utgiftene til pensjoner og til helse-, pleie- og omsorgstjenester vil legge beslag på en økende del av verdiskapingen. Langsiktige framskrivninger viser at det er behov for tiltak som begrenser offentlige utgifter eller som øker inntektene framover, selv om kvaliteten og omfanget på offentlige tjenester ikke skulle heves utover dagens nivå.

Utfordringene knyttet til å tilby tilstrekkelig gode velferdstjenester forsterkes av at vi også framover vil ønske mer av slike tjenester når inntektene vokser. Det er derfor svært viktig at ressursene i offentlig sektor utnyttes målrettet og effektivt, og at det gjennomføres omstillinger med sikte på å tilpasse tjenesteproduksjonen til folks behov. På områder der menneskelig omsorg og kontakt er en viktig del av tjenes-

tene, er det imidlertid grenser for hva en kan oppnå gjennom effektiviseringstiltak.

En stor arbeidsstyrke er helt avgjørende for å kunne opprettholde omfattende fellesfinansierte velferdsordninger. Velferdsordningene og skattesystemet må derfor innrettes slik at deltakelse i verdiskaping gjennom arbeid blir det naturlige førstevalget for den enkelte. Mulighetene for en generell økning av et allerede høyt skattenivå er begrenset.

Med den oljeprisen som legges til grunn, kan statens inntekter fra petroleumsvirksomheten ventes å gi rask oppgang i kapitalen i Statens pensjonsfond – Utland de nærmeste årene. Når budsjettpolitikken følger retningslinjene nedfelt i handlingsregelen, vil realavkastningen av fondskapitalen gi et varig bidrag til å finansiere offentlige velferdsordninger. På den måten får også dagens unge og framtidige generasjoner glede av petroleumsformuen. Pensjonsfondets bidrag til finansiering av velferdsordningene vil likevel være forholdsvis beskjedent sammenliknet med de samlede skattene og avgiftene fra fastlandsøkonomien, og bidraget vil etter hvert avta både sett i forhold til offentlige utgifter og i forhold til verdiskapingen.

Den økonomiske politikken må være bærekraftig og utformes i et langsiktig perspektiv. Regjeringen legger handlingsregelen til grunn for budsjettpolitikken. Handlingsregelen er en plan for jevn og gradvis økning i bruken av oljeinntekter, men åpner for at budsjettpolitikken også utover dette kan bidra til å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet. Skulle en imidlertid over tid benytte mer oljeinntekter enn det handlingsregelen legger opp til, vil finansieringsbehovet i offentlig sektor etter hvert måtte dekkes ved å tære på kapitalen i Statens pensjonsfond – Utland. En slik politikk ville redusere den framtidige avkastningen av fondet og innebære at behovet for tilpasninger lenger fram i tid ville bli enda større.

Formålet med stortingsmeldingen er å presentere sentrale analyser som grunnlag for den økonomiske politikken framover. Hensikten er å peke på noen langsiktige utfordringer og på valgmuligheter vi står overfor i møte med dem. Det er lagt vekt på å belyse hvordan vi kan oppnå en bærekraftig utvikling når den norske velferdsmodellen stilles overfor utfordringer som følge av verdens miljøproblemer, en aldrende befolkning og økt globalisering.

1.2 Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Alf E. Jakobsen, Rolf Terje Klunghland, Torgeir Micaelsen, leiaren Reidar Sandal, Eirin Kristin Sund og Marianne Aasen, frå Framstegspartiet, Gjermund Hagesæter, Ulf Leirstein,

Jørund Rytman og Christian Tybring-Gjedde, frå Høgre, Svein Flåtten, Linda C. Hofstad Helleland og Jan Tore Sanner, frå Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Berge og Heikki Holmås, frå Kristeleg Folkeparti, Hans Olav Syversen, frå Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, og frå Venstre, Lars Sponheim, viser til brev av 22. april 2009 frå finansministeren til Arbeidarpartiets fraksjon i finanskomiteen. Brevet omhandlar ny informasjon om dei langsiktige framskrivingane av utviklinga i norsk økonomi og offentlege finansar. Brevet følgjer som vedlegg til denne innstillinga.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser til at Perspektivmeldinga 2009 blir behandla i ein situasjon som er høgst uvanleg. Verdsøkonomien er inne i ein svært alvorleg nedgangskonjunktur som blir forsterka av den internasjonale finanskrisa. Også norsk økonomi er ramma, og vi erfarer at talet på permitterte og arbeidslause aukar. Det er framleis svært usikkert kor kraftig tilbakeslaget vil bli, og korleis den langsiktige økonomiske veksten i Noreg og resten av verda vil bli påverka. På kort sikt er det riktig å prioritere tiltak som kan få finansmarknadene til å fungere, og tiltak som kan avgrense auken i arbeidsløysa. Samtidig meiner fleirtalet at det er nødvendig å ha fokus på dei langsiktige utfordringane som vi står overfor. Fleirtalet meiner at miljø- og klimaproblema og aldringa av befolkninga er viktige langsiktige utfordringar vi ikkje kan skyve framfor oss.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ønsker en ny kurs for Norge for å trygge arbeidsplassene og skape mer optimisme, sikre en bærekraftig utvikling gjennom en mer offensiv miljøpolitikk og legge til rette for et mangfoldig samfunn med valgfrihet for familiene og mer handlingsrom for frivillig sektor. Disse medlemmer mener at en ny kurs for Norge må bygge videre på pensjonsforliket, klimaforliket, skattereformen og en ansvarlig økonomisk politikk som legger til grunn handlingsregelen for bruk av penger fra Pensjonsfondet. Norge skal også være et foregangsland i kampen for rettferdig internasjonal fordeling. Fattigdom i Norge skal bekjempes.

Norge er et godt land å bo i. Den såkalte nordiske modellen med et fleksibelt arbeids- og næringsliv kombinert med trygdeordninger som skaper trygghet for arbeidstagerne, har vist seg robust i både oppgangstider og nedgangstider. Disse medlemmer vil bygge videre på den nordiske modellen. Disse medlemmer mener imidlertid at regjeringen Stol-

tenberg II på mange områder har ført Norge i gal retning:

- Bedriftenes konkurransevne er svekket, noe som skaper større utrygghet for jobbene, og Regjeringen har unnlatt å investere tilstrekkelig i kunnskap og infrastruktur i gode tider.
- Samarbeidet mellom offentlig og privat sektor er svekket ved at tilbud fra private og frivillige og ideelle organisasjoner innen sykehus, rusbehandling, barnevern og rehabilitering har fått dårligere rammebetingelser.
- Det mangfoldige samfunn med valgfrihet for familiene og rom for frivillig sektor utfordres stadig med nye begrensninger.
- Klimaforliket har i liten grad blitt fulgt opp med en mer offensiv miljøpolitikk.

Disse medlemmer vil fremheve følgende punkter som viktig i en ny kurs for Norge:

1. Økte investeringer i kunnskap og infrastruktur og bedre rammebetingelser for bedriftene for å trygge jobbene og sikre velferden.
2. En bærekraftig utvikling gjennom en mer offensiv miljøpolitikk.
3. Sikre et mangfoldig samfunn med respekt og valgfrihet for familien og rom for frivillig sektor.

1) Økte investeringer i kunnskap og infrastruktur og bedre rammebetingelser for bedriftene for å trygge jobbene og sikre velferden

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er opptatt av å utnytte mulighetene til å styrke konkurransevnen og skape grobunn for fremtidens kunnskapsbaserte næringsliv. Vi kan velge å investere mer i fremtidens verdiskaping og legge til rette for positiv omstilling som gjør at vi kommer styrket ut av dagens krise. Det betyr at vi må intensivere forskningsinnsatsen og belønne innovasjon og nyskaping. Samtidig er det viktig å skjerme den enkelte som rammes av nedleggelse og økt ledighet. I et historisk perspektiv har Norge lyktes godt med omstillinger i næringslivet fra tradisjonell industriproduksjon til nyere og mer kunnskapsintensive virksomheter. På den måten har vi skapt tryggere arbeidsplasser og tjent stort på nyere tids globalisering og arbeidsdeling. Disse medlemmer mener Norge må prioritere riktig og på den måten snu krise til mulighet for bedrifter og norske arbeidsplasser på sikt.

Disse medlemmer viser til den brede enigheten i Stortinget om intensjonen bak handlingsregelen for bruk av penger fra Pensjonsfondet. Disse medlemmer viser til at oppbyggingen av Pen-

sjonsfondet vil bidra til at oljepengebruken vil øke i årene som kommer. Da handlingsregelen ble vedtatt, var det enighet om at økt oljepengebruk måtte innrettes mot tiltak som fremmet verdiskaping og vekstevnen i økonomien. Det ble spesielt pekt på skatte- og avgiftspolitikken, infrastruktur samt utdanning og forskning. Den rød-grønne regjeringen har ikke klart å følge denne intensjonen ved handlingsreglen. Det historiske handlingsrommet i finanspolitikken de siste årene er ikke benyttet til fremtidsrettede investeringer. Kun om lag 20 pst. av det økte handlingsrommet er investeringer i de tre nevnte vekstområdene. Til sammenlikning klarte regjeringen Bondevik II å bruke nesten 9 av 10 ekstra "oljekroner" i økt handlingsrom på investeringer i fremtiden.

Disse medlemmer mener at det økte handlingsrommet som oljeinntektene gir det norske samfunnet, må prioriteres til investeringer i kunnskap og forskning, infrastruktur og konkurransefremmende tiltak for å styrke langsiktig vekstevne, som bedre skattebetingelser for verdiskaping i næringslivet. I tillegg mener disse medlemmer at miljøinvesteringer som kan bidra til å skape en bærekraftig utvikling, må prioriteres innenfor det økte handlingsrommet.

ØKT SATSING PÅ KUNNSKAP OG FORSKNING

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er opptatt av at norske bedrifter og Norge skal komme styrket ut av finanskrisen og den nedgangskonjunkturen som norsk og internasjonal økonomi nå er inne i. Det betyr at vi må gjøre de riktige grepene i dag for at velferden skal være trygge i fremtiden. Da kommer vi ikke utenom en kraftig styrking av satsingen på kunnskap og forskning i hele samfunnet. Det er svært uheldig at "hvileskjæret" til de rød-grønne i satsingen på høyere utdanning og forskning, kom i forkant av den store nedgangskonjunkturen vi er inne i. Bedrifter vil normalt redusere forskning og utvikling i dårlige tider. En svak offentlig prioritering gjør dagens situasjon verre enn nødvendig. Disse medlemmer legger stor vekt på tiltak som kan fremme teknologiutvikling og innovasjon. Disse medlemmer vil bruke både skattesystemet og direkte tilskudd for å øke satsingen på næringsrettet forskning, øke bedriftenes investeringer i forskning og utviklingsarbeid og stimulere bedriftene til å investere i nye maskiner. Disse medlemmer mener en slik satsing på innovasjon og forskning er nødvendig for å bidra til å skape fremtidens bærekraftige arbeidsplasser. For å underbygge dette langsiktige målet, er det i tillegg viktig å øke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler.

BEDRE RAMMEVILKÅR FOR BEDRIFTENE

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil peke på at vekst, verdiskaping og trygge arbeidsplasser er viktige langsiktige mål for samfunnet. Disse medlemmer ser at små og store bedrifter i hele landet er en forutsetning for at vi oppnår dette. Derfor vil disse medlemmer legge til rette for en fremtidsrettet og næringsvennlig bedriftspolitik som skaper mer optimisme og varige, trygge arbeidsplasser. Disse medlemmer viser til at konkurranseevnen er svekket hvert år under regjeringen Stoltenberg II og at bedriftene har fått økt skatt. Disse medlemmer mener det er nødvendig med målrettede tiltak for å lette skattebyrden for bedriftene og skape ny optimisme. I tillegg til bedre avskrivningsregler og styrking av Skattefunn, vil disse medlemmer redusere eierbeskatningen ved å fjerne arveavgiften ved generasjonsskifte i familieeide bedrifter og trappe ned formuesskatten.

ØKT SATSING PÅ INFRASTRUKTUR

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er opptatt av bedre infrastruktur og gode transportløsninger. Det er nødvendig med økte investeringer i både kollektivtransport og veier. De lange avstandene vi har i Norge må ikke bli en for stor konkurranseulempe for næringslivet og eksportbedriftene. Et godt veinett er en god investering for å redusere antall trafikkulykker og påfølgende personskader. Disse medlemmer mener at økt satsing på kollektivtransport er nødvendig både for å sikre gode transportløsninger, særlig i byområdene, og for å sikre miljøet. Det bør satses langt mer på å ta igjen det store etterslepet på investeringer og vedlikehold i transportsektoren. I den forbindelse må det åpnes for nye løsninger, eksempelvis OPS, slik at utbyggingen kan skje raskere og med lavere økonomisk risiko enn under de mer tradisjonelle metoder som benyttes i dag.

2) En bærekraftig utvikling gjennom en mer offensiv miljøpolitikk

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at disse partiene etter harde forhandlinger fikk Regjeringen med på et klimaforlik i Stortinget i januar 2008. Etter den tid har imidlertid de norske CO₂-utslippene økt ytterligere, og klimaforliket har i liten grad blitt fulgt opp med en mer offensiv miljøpolitikk fra Regjeringens side utover de punkter som allerede lå inne i klimaforliket.

Selv om disse medlemmer ikke vil se bort fra at redusert økonomisk aktivitet som følge av finanskrisen midlertidig kan føre til en nedgang i kli-

magassutslippene også i Norge – i likhet med hva man har sett i andre land – mener disse medlemmer at det er nødvendig å sette i verk ytterligere tiltak for å hindre at de norske klimagassutslippene øker når den økonomiske veksten igjen tar seg opp. Disse medlemmer mener derfor at det haster med å få på plass nye tiltak og følge opp hele klimaforliket – ikke minst innenfor satsing på fornybar energi. 2009 er et avgjørende år for klimapolitikken, spesielt med tanke på FN-toppmøtet i København i desember hvor det skal fremforhandles en ny internasjonal klimaavtale. Dersom Norge skal ha realistiske muligheter til å oppfylle en klimaavtale som er mer ambisøs enn Kyoto-avtalen, er det viktig at vi allerede nå kommer i gang med tiltak som vi vet får ned de norske klimautslippene.

Disse medlemmer peker videre på at en norsk tilslutning til EUs energi- og klimapakke gjennom EØS-avtalen vil stille økte krav til Norge både hva gjelder reduksjon i de nasjonale klimagassutslipp utenfor kvotemarkedet og økt produksjon av fornybar energi.

Norge har unike forutsetninger innen fornybar energi og har samtidig et av Europas dårligste opplegg for å støtte fornybar energiproduksjon. Dette må avløses av en storsatsing på dette området. Her ligger det store muligheter for å sikre arbeidsplasser og skape nye, også i distriktene. Satser vi tungt nok på dette området, kan vi få en like stor leverandørindustri knyttet til energisparing og fornybar energiproduksjon som vi i dag har knyttet til olje- og gassvirksomheten. Dette er en mulighet disse medlemmer mener det haster med å ta i bruk og som Regjeringen ikke har evnet å følge opp. Lovnader om først et grønt sertifikatmarked, dernest et opplegg som skulle være like godt som et grønt sertifikatmarked, for så å gå tilbake til forhandlinger om et mulig grønt sertifikatmarked, har så langt bare vært ord uten verken handling eller resultater.

Disse medlemmer er av den oppfatning at det å utelukkende kanalisere innsatsen for ny fornybar energi gjennom tilskuddsordninger administrert av ENOVA, ikke er tilstrekkelig målrettet. Disse medlemmer mener at vi også må bruke skattesystemet aktivt i en mer miljøvennlig retning, og mener videre at det er viktig med et offentlig virkemiddelapparat som kan utløse en rekke av de gode klimaprojektene vi ser at mange klimagründere og bedrifter trenger finansiering til.

Disse medlemmer mener at Norge trenger nytenkning for å utløse de gode klimaløsningene og en tydelig politikk som staker ut en ny og mer bærekraftig kurs for Norge. Disse medlemmer vil gjøre Norge til et miljøpolitisk foregangsland hvor vi kan utvikle miljøteknologi og finne løsninger som også andre kan benytte.

3) Sikre et mangfoldig samfunn med respekt og valgfrihet for familien og rom for frivillig sektor

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser på familien som samfunnets grunnleggende fellesskap. Det er den viktigste arenaen for tilhørighet, nærhet og fellesskap, og gir ideelt sett en trygg ramme rundt barns oppvekst. En politikk for å styrke familien vil gjøre storsamfunnet bedre å leve i og virke forebyggende mot sosiale problemer og sosial utstøtning. Valgfrihet, rettferdighet og likestilling er viktig i en offensiv politikk for dagens og morgendagens familier. Disse medlemmer ser det som uaktuelt å svekke familienes reelle mulighet til å velge mellom hjemmebasert omsorg eller barnehage, slik en fortsatt rødgrønn regjering kan komme til å gjøre. Disse medlemmer vil legge til rette for og videreutvikle gode ordninger for å kunne kombinere yrkesaktivitet og omsorgsansvar, både for kvinner og menn.

Disse medlemmer ser på frivillig aktivitet og lokale frivillige organisasjoners aktiviteter som avgjørende for et godt og menneskevennlig samfunn. Frivillige lag og foreninger er en viktig sosial møteplass i lokalsamfunnene, der samvær og deltakelse har en klar egenverdi ut over organisasjonenes primære formål. Frivilligheten skal være fri, mangfoldig og må få utvikle seg på egne premisser, som en selvstendig sektor ved siden av offentlige velferdstjenester og kommersielle tilbud. Disse medlemmer vil arbeide for en frivillighetspolitikk hvor frivilligheten får større råderett over egne inntekter, og i mindre grad bindes opp gjennom stadig sterkere vektlegging av prosjektfinansiering til å produsere de tjenester som offentlige myndigheter ønsker. Disse medlemmer mener at skatte- og avgiftssystemet er godt egnet for å bedre frivillighetens økonomi på nettopp en slik måte at frivilligheten selv får mer av disposisjonsretten over midlene. Disse medlemmer mener at fritak for moms på innkjøp av varer og tjenester til frivillig virksomhet vil være et meget treffende tiltak, og et godt supplement til de eksisterende støtteordninger. Et slikt tiltak vil treffe både små og store organisasjoner, også de som ikke mottar annen offentlig støtte. Disse medlemmer vil understreke at frivilligheten ved et slikt tiltak kan bruke mer av egne penger på de formål de arbeider for, fremfor å betale dem inn til staten. Det vil videre bety at organisasjonene får økte midler som de kan prioritere selv, uavhengig av retningen på de offentlige prioriteringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at disse medlemmers merknader utgjør en helhetlig oppfatning av politikens virkning på fremtiden. Disse medlemmer

understreker at deler av flertallets og regjeringspartienes merknader isolert sett støttes, men disse medlemmer mener det totalt sett er mest ryddig å stå utenfor, og heller vise til disse medlemmers helhetlige hovedmerknad.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene. Disse medlemmer finner det imidlertid paradoksalt at Norge, til tross for de nevnte hovedmålene, opplever at stadig flere mennesker ikke lenger inngår i den regulære arbeidsstyrken, og at nær 25 pst. av alle mellom 18 og 65 år har offentlige overføringer som hovedinntekt. Slike tall rimer dårlig med Regjeringens uttalte ambisjon om et inkluderende arbeidsliv, og setter Norges relativt lave arbeidsledighet i annet perspektiv.

Disse medlemmer oppfatter videre Regjeringens bruk av begrepet "rettferdig fordeling" som slagordpreget, og mener begrepet blir intetsigende så lenge Regjeringen ikke problematiserer og diskuterer hvordan "rettferdighet" skal defineres og forstås.

Disse medlemmer registrerer at et av Regjeringens hovedmål er å styrke velferdsordningene, men finner det målet oppkonstruert, all den tid Regjeringen selv påpeker at det i fremtiden ikke en gang vil være mulig å opprettholde dagens velferdsordninger uten tiltak som begrenser offentlige utgifter eller øker inntektene.

Disse medlemmer registrerer i den forbindelse at Regjeringen, i sin levetid, ikke på noe område har bidratt til å redusere det offentlige forbruket, men snarere bidratt til å gjøre stadig flere avhengige av offentlige overføringer. Disse medlemmer konstaterer samtidig at Regjeringen selv innrømmer at muligheten for å øke statens inntekter over skatteseddelen er begrenset, og siterer fra side 9 i meldingen hvor det står at; "mulighetene for en generell økning av et allerede høyt skattenivå er begrenset". Med et slikt utgangspunkt vil en styrking av de offentlige velferdsordningene kun bli realisert gjennom høyere realvekst i økonomien, noe verken den demografiske utviklingen, den lave yrkesdeltakelsen eller Regjeringens sviktende ambisjon innenfor forskning og høyere utdanning gir signaler om.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen innrømmer at de økonomiske insentivene ved å stå i arbeidsmarkedet ikke er gode nok, og at Regjeringen for fremtiden vil innrette sin politikk slik at deltakelse i verdiskaping gjennom arbeid blir det naturlige førstevalget for den enkelte. Disse medlemmer vil understreke at de i motsetning til Regjeringen ikke mener at arbeidsføre mennesker skal kunne ta et valg om ikke å arbeide, og derigjennom la seg forsørge av fellesskapet.

Disse medlemmer ønsker betydelige skatte- og avgiftslettelser for norske arbeidstakere, pensjonister og næringsliv. Dette vil øke kjøpekraften og den enkeltes velferd, samt trygge arbeidsplasser og skape mer solide bedrifter med større mulighet for investeringer og innovasjon.

I et lengre perspektiv vil man dessuten oppnå mer aktivitet i norsk økonomi, og som følge av dette, dynamiske skattemessige effekter. Det vil si at reduksjonene i skattenivået langt på vei oppveies eller til og med øker statens skatteinntekter på sikt. Dette er viktige faktorer for å opprettholde et bærekraftig norsk næringsliv og en leveringsdyktig offentlig sektor også den dagen inntektene fra olje og gass fases ut.

Disse medlemmer viser til finansministerens svar på spørsmål 1 og 4 fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe der finansministeren innrømmer følgende: "Endringer i skatte- og pensjonssystemet som øker den økonomiske gevinsten for den enkelte ved å arbeide, er viktige for å motivere til arbeid." Dette taler klart for skattelettelser. Ut fra både et rettferdighetsperspektiv og et eiendomsrettsperspektiv er det dessuten rettferdig og riktig at den som tjener pengene, i størst mulig grad bør bestemme hvorledes de bør brukes, ikke politikerne.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen definerer "de menneskeskapte klimaendringene" å være en av de største utfordringene vi står overfor, men konstaterer samtidig at Regjeringen selv fører en politikk som fører til økte utslipp av klimagasser. Troverdigheten blir ikke særlig bedre av at alle forpliktelse skyves frem i tid.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i Perspektivmeldingen skriver at de vil legge vekt på å investere i infrastruktur som gir samfunnet god avkastning og øker den framtidige vekstevnen i alle deler av landet, og at dette blant annet gjelder lønnsomme investeringer i vei, jernbane og elektronisk kommunikasjon. Disse medlemmer er helt enige i målsettingen om å investere i lønnsom infrastruktur, men kan ikke se at Regjeringen har oppfylt denne målsettingen hittil i stortingsperioden. Disse medlemmer påpeker at det innenfor stamveinettet i Norge er behov for 230 mrd. kroner for å få på plass en akseptabel standard. Til tross for at NTP 2006–2015 i perioden 2006–2009 er oppfylt kronemessig, har prisene steget langt mer enn forutsatt. Disse medlemmer vil derfor påpeke at det mangler penger til å gjennomføre 59 planlagte stam- og riksveiprosjekter i perioden 2006–2009, og at etterslepet i vedlikehold på stam- og riksveier har økt kraftig i perioden.

Disse medlemmer ønsker en massiv satsing på infrastruktur, blant annet ved å bygge et sammenhengende motorveinett mellom de store byene i lan-

det. Disse medlemmer vil i den forbindelse vise til sitt forslag i Budsjett-innst. S. nr. 13 (2008–2009) om å opprette et infrastrukturfond på 300 mrd. oljekroner, der avkastningen skal brukes til å forbedre infrastrukturen i hele Norge, og der 70 pst. av avkastningen skal gå til veier, 25 pst. skal gå til jernbane og kollektivtrafikk, mens 5 pst. skal gå til IKT og bredbånd. Disse medlemmer viser til at en avkastning på 5 pst. i året betyr hele 15 mrd. kroner i året til samferdsel og infrastruktur etter at fondet er bygget opp. Disse medlemmer vil samtidig vise til sitt forslag om 10 mrd. kroner til infrastruktur i forbindelse med tiltakspakken i Innst. S. nr. 139 (2008–2009), finansiert gjennom en rente- og avdragskompensasjonsordning. Disse medlemmer viser også til sine forslag om å etablere statlig låneordning for investering i nasjonal infrastruktur og tilhørende forslag om å omgjøre statlige etater til selskaper. Disse medlemmer viser til at med etablering av infrastrukturfond, bruk av statlig låneordning til investeringer samt utvidet ramme til NTP, vil en nødvendig modernisering av transportnettet i Norge kunne gjennomføres innenfor en tidsramme på 25 år og uten bruk av bompenger.

2. VIKTIGE TREKK I DEN INTERNASJONALE UTVIKLINGA

2.1 Samandrag

Fra andre verdenskrig og fram til begynnelsen av 1970-tallet vokste verdensøkonomien raskere enn noen gang tidligere. Etter en svak periode på 1970- og 1980-tallet har det igjen vært høy vekst i verdensøkonomien. Samtidig har verdens befolkning økt svært raskt gjennom hele etterkrigstiden. Veksttakten har avtatt noe de siste årene, men befolkningen ventes likevel å øke fra 6,7 milliarder mennesker i 2007 til 9,2 milliarder i 2050.

Den sterke økonomiske veksten internasjonalt de siste 50 årene har bidratt til at mange mennesker har fått en vesentlig bedre levestandard. Selv om det fortsatt er store forskjeller mellom land, har forskjellene blitt noe redusert de siste ti årene. Mens det har vært sterk vekst i en rekke land i Asia, har landene i Afrika hatt en mye svakere utvikling. Den svake utviklingen i Afrika er bekymringsfull, ikke minst ettersom en stor del av befolkningsveksten de neste 50 årene ventes å komme i nettopp denne regionen.

Økt produktivitet er den viktigste årsaken til langsiktig økonomisk vekst. De siste 20 årene har en stadig tettere økonomisk sammenknytning av verdens land og regioner bidratt til teknologispredning og bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser. Både nedbygging av handelshindre og reduserte kostnader knyttet til transport og annen kommunikasjon har bidratt til den økte økonomiske integrasjonen.

Norge har hatt stor fordel av globaliseringen. Utstrakt internasjonal handel har bidratt til at vi har hentet ut betydelige gevinster gjennom gradvis økende spesialisering. Den norske økonomien har vist seg omstillingsdyktig. Norsk næringsliv har greid å gjennomføre framtdsrettede og lønnsomme omstillinger, samtidig som virksomheter med lav lønnssevne er blitt faset ut.

Globaliseringen er blant annet kjennetegnet ved at stadig mer arbeidsintensiv produksjon flyttes til land med lave lønnskostnader. Kinas og Indias nærmere tilknytning til resten av verdensøkonomien har bidratt til å forsterke denne utviklingen. For Norge har også en sterkere økonomisk integrering med landene i EØS-området hatt betydning, både gjennom økt handel med tjenester og gjennom økt arbeidsinnvandring.

Den internasjonale finanskrisen viser hvor tett landenes finansmarkeder er blitt sammenvevd, og hvordan også negative hendelser forplanter seg over landegrensene. Utviklingen det siste året har avdekket svakheter ved virksomhets- og risikostyring i finansinstitusjoner og et behov for økt internasjonalt samarbeid om tilsyn og regulering av finansmarkedene. Krisen har også demonstrert betydningen av gjensidig understøttende tiltak i mange land.

Norges framtidige økonomiske handlingsrom påvirkes blant annet av prisene på råolje og naturgass og av avkastningen i internasjonale kapitalmarkeder. Utviklingen i disse markedene blir påvirket av globaliseringen. Den sterke veksten i Kina bidro i vesentlig grad til den kraftige oppgangen i råoljeprisen fram til sommeren 2008. Forhold både på tilbuds- og etterspørselssiden i det internasjonale energimarkedet gjør at det knytter seg stor usikkerhet til olje- og gassprisene framover. Finanskrisen har illustrert at det også er stor usikkerhet forbundet med den avkastning Statens pensjonsfond – Utland oppnår i internasjonale kapitalmarkeder fra år til år, men fondets særtrekk tilsier at man har en langsiktig investeringshorisont.

2.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, er einig i at auka handel og økonomisk integrasjon har vore ei viktig drivkraft bak den økonomiske veksten dei siste tiåra. Fleirtalet vil likevel peike på at auka globalisering også kan ha mindre heldige sider. Mellom anna fører ei tettare samanveving av økonomiane i ulike nasjonar til at også negative sjokk spreier seg raskt over landegrensene. Vi ser for eksempel at norske bankar blir ramma av den internasjonale finanskrisa, trass i at dei

i svært avgrensa grad har investert i såkalla "subprimelån". Finanskrisa har også vist korleis utviklinga i andre land kan påverke den framtidige handlefridomen vår, illustrert ved dei store svingingane i olje- og gassprisar og verdien på Statens pensjonsfond – Utland. Fleirtalet meiner at dette understrekar behovet for også å ha eit langsiktig perspektiv i politikuttforminga og å ta høgde for kor openbart usikker situasjonen er.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre deler Regjeringens syn om at markedsøkonomien og globaliseringen har ført til betydelig reduksjon av fattigdom i verden. Disse medlemmer slutter seg også til Regjeringens observasjon om at Norge er et av landene som har nytt særlig godt av utstrakt internasjonal handel, og at Norge har hentet ut betydelige gevinster gjennom gradvis økende spesialisering. Disse medlemmer finner imidlertid Regjeringens hyllest til markedet og markedsmekanismene svært overraskende, ikke minst med tanke på den proklamasjonen om markedsøkonomiens fallitt som finansministeren gjentatte ganger har fremsatt den senere tiden.

Disse medlemmer deler også Regjeringens syn om at økt produktivitet er den viktigste årsaken til økonomisk vekst, og at stadig tettere økonomisk sammenknytning av verdens land og regioner bidrar til teknologispredning og bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet bifaller Regjeringens hyllest av markedet og dets mekanismer, og er enig i at økt samhandel med andre land har gitt grunnlag for spesialisering og utnyttning av våre komparative fortrinn. Disse medlemmer er glad for at Regjeringen på denne måten så tydelig gir sin anerkjennelse til den britiske økonomen David Ricardo og hans arbeidsverditeori om at to land tjener på samhandel, også i de tilfeller hvor det ene landet er mer produktivt i produksjonen av begge varer.

Disse medlemmer er imidlertid uenig i Regjeringens betraktninger om at norsk økonomi er særlig omstillingsdyktig, og viser i den sammenheng til fallende produktivitet i norsk næringsliv. Bakgrunnen for denne utviklingen er sammensatt, men skyldes i stor grad bevisste politiske valg med et stort fokus på rettigheter og lite fokus på plikter. Symptomene på denne utviklingen opplever vi gjennom lav mobilitet, økte trygdeutbetalinger og redusert kunnskapsformidling i skolen.

3. BEREKRAFTIG UTVIKLING – MILJØ- OG KLIMAUTFORDRINGA

3.1 Samandrag

Den sterke veksten i verdensøkonomien de siste 10–15 årene har ført millioner av mennesker ut av fattigdom. Veksten i befolkningen og i materiell velstand i den industrialiserte verden over mange tiår har imidlertid bidratt til miljøproblemer som truer det framtidige livsgrunnlaget på jorda. Virkningene av økt konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren, tap av naturmangfold og spredning av helse- og miljøfarlige kjemikalier framstår i dag som de største truslene mot miljøet. Disse problemene kan bare løses ved at landene går sammen i et forpliktende samarbeid som fører til at verdens forbruks- og produksjonsmønstre legges om. Norge vil være blant pådriverne for at slike endringer skal skje, både gjennom vår nasjonale miljøvernpolitikk og gjennom arbeidet for ambisiøse, forpliktende og kostnadseffektive internasjonale avtaler. Målet er å oppnå en bærekraftig utvikling der den økonomiske utviklingen skjer innenfor de rammer naturgrunnlaget setter.

Den største miljøutfordringen knytter seg trolig til menneskeskapte utslipp av klimagasser. Uten omfattende tiltak vil klimaendringene føre til svært alvorlige konsekvenser for kommende generasjoner. Verdens havnivå vil øke, været kan bli mer urolig og avlingene i deler av verden vil sannsynligvis bli redusert. Klimaendringene kan føre til hyppigere flom og tørke, og den globale matproduksjonen kan dermed bli mer usikker.

Kyoto-avtalen, som var resultat av en lang forhandlingsprosess, innebar en forpliktelse om å redusere industrilandenes samlede utslipp av klimagasser med i gjennomsnitt 5 pst. fra 1990-nivået innen 2012. Forhandlinger om en ny internasjonal klimaavtale ble startet på Bali i desember 2007 og skal slutføres i København i 2009. Klimautfordringen er global og kan derfor bare løses gjennom internasjonalt samarbeid og omfattende tiltak i alle verdens land. Norge ønsker en ny ambisiøs avtale som omfatter alle land og alle sektorer, og som kan tre i kraft i 2012.

Reduksjonen i globale utslipp må begynne innen 2015, og utslippene må være mer enn halvert fra dagens nivå innen 2050 for at den globale temperaturøkningen kan begrenses til 2°C fra førindustrielt nivå, slik Norge og EU ønsker. Dette forutsetter at det snarlig settes i gang omfattende tiltak i alle land. Tiltak mot avskoging i tropiske strøk vil kunne virke raskt og være et rimelig tiltak. På lengre sikt kan fangst og lagring av CO₂ være et viktig bidrag for å løse klimautfordringen.

Verdens naturmangfold er under sterkt og økende press. Tap av arter globalt skjer mye raskere enn tidligere. Bevaring av naturmangfoldet er en viktig utfordring og et internasjonalt ansvar. Å ta vare på

mangfoldet av planter, dyr og naturtyper innebærer at vi opprettholder økosystemer som utgjør grunnlaget for menneskenes liv. Aktuelle tiltak, både i Norge og internasjonalt, er vern av sårbare områder, begrenning av arealbruken og stans i oppstykkning av leveområder for dyr og planter. I tropiske strøk vil tiltak mot avskoging være mest effektivt også for å bevare mangfoldet.

En del kjemikalier som benyttes i et stort antall produkter, kan utgjøre en uakseptabel risiko for helse og miljø. Mengden og antallet kjemikalier vi omgir oss med, har økt betraktelig de siste årene. Miljøgifter er spesielt farlige og kan brytes svært langsomt ned i naturen. De vil derfor kunne hope seg opp i næringskjedene og utgjøre en alvorlig trussel mot matforsyningen og helsen til kommende generasjoner. Det er et nasjonalt mål at utslipp og bruk av helse- og miljøskadelige stoffer skal ned på et nivå som ikke fører til helseskader, forringelse av økosystemer eller skader på naturens evne til reproduksjon og selvfornyelse. Økt internasjonal innsats er svært viktig fordi mange av giftene spres over landegrensene.

3.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, er einig i at klimaendringar, tap av naturmangfold og spreining av farlege miljøgifter utgjør dei største globale truslane i tida som kjem. Desse problema kan ikkje løysast utan politisk evne og vilje til å inngå forpliktande samarbeid over landegrensene. Kor utfordrande dette er å få til, viser arbeidet for å redusere dei menneskeskapte utsleppa av klimagassar. På dette området er det lett å setje ambisiøse mål, men langt meir krevjande å setje i verk nødvendige konkrete tiltak. Fleirtalet støttar Regjeringa sitt arbeid for å få på plass ein ny ambisiøs avtale som omfattar alle land og alle sektorar.

Fleirtalet vil peike på at økonomisk vekst ikkje bare har ført til høgare levestandard og redusert fattigdom. Den har også skapt auka miljøproblem. Dersom denne utviklinga held fram, vil kostnadene med mellom anna forureining og klimaendringar etter kvart føre til lågare vekst og dårlegare livskvalitet, særleg for utsette befolkningsgrupper. Fleirtalet meiner at det med politisk handlekraft er mogleg å få til ein meir bærekraftig økonomisk vekst, men at det er heilt avgjerande at nødvendige grep blir gjorde før det er for seint. Fleirtalet konstaterer at framskrivningar gjort av Finansdepartementet og Statens forureiningstilsyn viser at utsleppa av klimagassar i 2020 etter noverande verkemiddelbruk vil bli klart høgare enn dei måla som Stortinget har fastsett.

Fleirtalet vil understreke kor viktig det er at finanskrisa ikkje fører til at miljøspørsmål blir

skyvde i bakgrunnen. I staden må dei omstillingar som vil følgje av krisa, føre til meir miljøvennleg åtfærd.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at det Internasjonale Energibyrådet (IEA) nylig presenterte sin World Energy Outlook for 2008. Milliarder av fattige mennesker vil kreve bedre levestandard. Verdens rike vil opprettholde sin velstand. Det trengs energi til å fremskaffe rent vann, trygg mat, materiell velstand og transportløsninger. Tilgangen på energi må økes samtidig som vi må kutte uønskede utslipp fra energisektoren.

Verdens fremtidige energiforsyning er dermed utfordrende både i et industri-, makt-, velstand- og miljøperspektiv. Som en relativt stor energinasjon gir det Norge både ansvar, muligheter og utfordringer.

Disse medlemmer viser til at Norge produserer ca. 10 ganger mer energi enn vi forbruker. Vårt enorme energioverskudd eksporteres i form av olje, gass, kull og strøm (vannkraft). Våre nærmeste allierte, EU og USA, er i motsatt situasjon. EU ser en fremtid hvor de må importere over 50 pst. av sitt energiforbruk. USA importerer nær halvparten av sitt oljeforbruk. Begge er avhengig av energileverandører de oppfatter som til dels uvennlige og ustabile.

Felles for resten av Europa er ønsket om å kjøpe mer norsk olje og gass. IEA ber Norge om å produsere så mye olje og gass som mulig, selv i deres mest offensive scenarier for kutt i CO₂-utslipp. Dette fordi Norge har den reneste petroleumsproduksjonen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener at Norge bør ha en langsiktig strategi for å utvikle vår petroleumsnæring. Oljeselskapene må stimuleres til å investere i Norge fremfor andre regioner av verden. Det vil være en betryggelse for EU og USA om at vi tar vår rolle på alvor, og trolig knytte oss tettere i forhold til felles interesser i nordområdene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at det også må satses på å videreutvikle norsk vannkraft og stimulere til investeringer i annen fornybar energi. Det vil befeste Norge som energinasjon, og bygge opp viktige næringsklynger som kan erstatte olje og gass over tid.

Disse medlemmer mener at Norge fortsatt bør satse på å være en ledende produsent av olje og gass. I tiden fremover vil det bli et økende behov for mer energi, både på grunn av at verdens befolkning øker og at økningen i levestandard i mange deler av verden vil kreve mer energi. Disse medlemmer

har merket seg at IEA i World Energy Outlook 2008 legger til grunn at om lag en tredjedel av økningen i tilbudet av flytende energibærere de nærmeste 20 årene vil komme fra ikke-konvensjonelle ressurser som tungolje, oljesand og flytende gassfraksjoner. I tillegg vil mye av Europas kraft være produsert fra kull. Olje og gass produsert på den norske sokkelen vil være et bedre miljømessig produkt enn disse alternativene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener det er feil å redusere petroleumsvirksomheten og nedforhandle vår satsing i EUs fornybardirektiv.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener at man i meldingen ikke ser Norges olje- og gassproduksjon i en global sammenheng. Det er klart at mindre produksjon av olje og gass i Nordsjøen vil redusere Norges lokale utslipp av CO₂, men man vil få et mye høyere CO₂-utslipp i Europa ved bruk av kull enn ved bruk av norsk gass og olje.

Disse medlemmer viser til at gassforbruket i OECD-Europa ifølge IEA i perioden 1990–2006 økte med 74 pst., mens det totale energiforbruket i OECD-Europa økte med 16 pst., noe som viser at man har erstattet andre energikilder med gass. Dette ser disse medlemmer som meget positivt da gass er en betydelig mindre forurensende energikilde enn kull. Dette viser også at det er viktig for Norge å opprettholde en fortsatt høy produksjon på nåværende felt og en aktiv leting etter nye felt for å finne nye gassforekomster.

Disse medlemmer mener at biodrivstoff vil kunne være meget aktuelt i tiden fremover, og at det vil gi et stort bidrag til å øke andelen fornybare energikilder.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet vil påpeke usikkerheten med dagens ferske teknologi. Bioetanol og biodiesel, som betegnes som førstegenerasjons biodrivstoff, produseres av olje-, sukker- eller stivelsesrike råvarer. Produksjonen av denne typen biodrivstoff er generelt meget arealkrevende og kan ha negative miljøkonsekvenser. Produksjonen kan også fortrenge produksjon av mat på disse arealene. Annengenerasjons biodrivstoff, der produksjonen kan baseres på avfall og celluloseholdig biomasse, forventes å ha mindre negative virkninger på miljøet. Foreløpig er det derimot energikrevende å produsere disse drivstoffene. Av energien man tilfører vil man foreløpig bare kunne få ut mellom 20 og 30 pst. til drivstoff. Å bruke disse avfallsmengdene i produksjonen av fjernvarme vil derfor i dag være betydelig mer effektivt. Det kre-

ves derfor betydelig forskningsinnsats for å kunne produsere biodrivstoff mer effektivt.

Disse medlemmer vil påpeke at oljeprisen det siste året har sunket betydelig og at man derfor burde ha tatt dette med i forutsetningene i meldingen. I meldingen er det fremsatt følgende påstand: "Oppgangen i oljeprisen den siste tiden har derfor bidratt til at også gassprisene har steget markert." Disse medlemmer mener at denne påstanden er direkte feil, all den tid oljeprisen i realiteten har falt betraktelig og ikke steget.

Disse medlemmer mener det er viktig å søke kunnskap om årsakene til klimaendringer basert på forskning og fakta. Dette kan best gjøres ved å stimulere den vitenskapelige debatten og styrke klimarelatert forskning. Et av virkemidlene kan være å opprette et bredt, tverrfaglig klimaråd, som både kan utdype og utfordre etablerte sannheter i klimadebatten samt fylle kunnskapshull. Grundig kunnskap om årsaker og konsekvenser er høyst nødvendig om man skal kunne prioritere ressurser i forhold til avbøtende tiltak og tilpasning til en endret klima/miljøsituasjon.

Disse medlemmer vil at det skal iverksettes fornuftige tiltak for å redusere utslipp av klimagasser. Tiltakene skal samtidig bidra til å løse andre samfunnsutfordringer, for eksempel forbedre infrastruktur, energiforsyning og lignende. Tiltak må sees i lys av hva som gir best resultat i et langsiktig, globalt perspektiv. Det er ingen hensikt å gjennomføre nasjonale tiltak dersom det medfører økte globale utslipp.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener man må legge vekt på kostnadseffektive CO₂-løsninger, og at det er viktig å se på hvor mye utslipp av klimagasser som kan reduseres for hver brukte krone. Hvis man foretar en kost-nytte-analyse av forskjellige klimatiltak, vil man for en krone i dag få 1,7 kWh vindkraft, 2,8 kWh fjernvarme og 3,5 kWh ved energieffektivisering. Disse medlemmer mener derfor det fremover bør satses mye mer på energieffektivisering, da dette gir mest klimatiltak for pengene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener at modne teknologier bør tas i bruk raskest mulig, umodne teknologier bør videreutvikles før de implementeres i stor skala. Det bør gis støtte til gode FoU-prosjekter, men ikke til store symbolprosjekter, hvor miljønyttan er lav og kostnaden høy. Slike prosjekter vil trolig redusere folks støtte til miljøarbeid, og gi mindre ressurser til andre miljøtiltak.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre ønsker en mer helhetlig tilnærming i CO₂-arbeidet i Norge. Flere norske

miljøer må involveres i CO₂-arbeidet. Det må settes mer fokus på ingeniørarbeidet, og det må satses på realistiske prosjekter. Suksess innen CO₂-håndtering, transport og bruk/lagring oppnås først når teknologien fremstår som robust og økonomisk forsvarlig.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet vil peke på at norsk næringsliv er langt fremme i å utvikle miljøvennlige og energieffektive produksjonsformer. Myndighetene kan bidra til å redusere risiko ved bruk av nye teknologier gjennom ulike støtteordninger, skattefradrag, bedre avskrivingsregler og/eller forskningsprogram. Eventuelle avgifter som vedtas må øremerkes tiltak. Husholdninger kan stimuleres til energieffektivisering og lignende gjennom blant annet skattestimulans og informasjonsarbeid.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at nye moderne veier er et effektivt miljøtiltak, fordi bedre trafikkflyt og kortere transportavstander gir lavere bensin- og dieselforbruk. Disse medlemmer vil i den forbindelse vise til SINTEF-rapporten "Miljømessige konsekvenser av bedre veier" fra 2007. Disse medlemmer vil samtidig påpeke at bedre veier også er bra for kollektivtrafikken, og at ekspressbussene har et rekordlavt energiforbruk per personkilometer.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet vil peke på at ekspressbussene er mer miljøvennlige enn elektriske tog når man tar høyde for indirekte energiforbruk og energitap i kraftproduksjonen, og disse medlemmer vil samtidig påpeke at den el-kraften som norske tog i dag forbruker, kunne ha blitt brukt til å redusere importen av kullkraft fra Polen og Danmark tilsvarende. Disse medlemmer ser derfor på veibygging som et viktig klimatiltak, og ønsker derfor å investere i moderne, effektive, sikre og miljøvennlige veier.

Disse medlemmer vil jobbe for at en eventuell ny internasjonal klimaavtale skal være globalt forankret. En slik avtale må ikke legge grunnlaget for konkurransevridende rammebetingelser, som medfører at norsk industri kan finne det attraktivt å flytte til land som står utenfor avtalen. Norsk næringsliv må tildeles vederlagsfrie CO₂-kvoter på linje med sine konkurrenter. En klimapolitikk må ivareta verdens etterspørsel av energi gjennom utvikling av nye energikilder og bedre bruk av tilgjengelig energi.

Komiteens medlemmer fra Høyre peker på at Norge fra naturens side er svært godt utrustet også når det gjelder fornybare energikilder. I

dag kommer nesten all innenlands kraftforsyning fra våre vannkraftressurser. Selv om en stor del av vannkraftressursene allerede er utnyttet, er det fortsatt potensial for økt vannkraftproduksjon gjennom opprustning og utvidelse av eksisterende vannkraftanlegg, gjennom utbygging av mikro-, mini- og småkraftverk, og gjennom skånsom utbygging av nye vannkraftressurser.

Disse medlemmer peker videre på at Norge har kanskje Europas beste vindkraftressurser. Disse ressursene er omtrent ikke utnyttet i dag, da vindkraftproduksjonen i Norge foreløpig er svært begrenset. Dette skyldes blant annet at det har vært vanskelig å få lønnsomhet i mange prosjekter, og at de norske støtteordningene for vindkraftproduksjon er langt dårligere enn i våre naboland. Disse medlemmer peker på at det er planer om en rekke vindkraftprosjekter som vil øke kraftproduksjonen i Norge betydelig, men som så langt ikke er realisert på grunn av for dårlige støtteordninger og at behandlingstiden for nye konsesjonssøknader er altfor lang. Likevel forventer disse medlemmer at økt fokus på klimautfordringen vil føre til økt produksjon av vindkraft i årene fremover.

Disse medlemmer peker videre på at det er et betydelig potensial for energiproduksjon fra bioenergi. Mens bioenergi utgjør en betydelig del av energiproduksjonen i våre naboland Sverige og Finland, er produksjonen langt lavere i Norge. Dette til tross for at vi også her i landet har betydelige bioenergiressurser.

Disse medlemmer peker videre på Norges store potensial innen nye energikilder som tidevannskraft, bølgekraft og offshore vindkraft.

Disse medlemmer peker på at økt utnyttelse av vannkraft og andre fornybare energiresurser er nødvendig dersom vi skal løse klimautfordringen. Bruk og produksjon av fossil energi er den viktigste kilden til utslipp av klimagasser. Derfor er det i årene fremover nødvendig med en politikk som legger til rette for en overgang fra bruk av fossil energi til fornybare energikilder.

Disse medlemmer peker videre på EUs fornybardirektiv der minst 20 pst. av energiforbruket innen 2020 skal komme fra fornybare energikilder. Direktivet vil også bli gjort gjeldende for Norge. Det vil gi økte forpliktelser til Norge som det land i Europa med de største ressursene innen fornybar energi til å øke vår andel av det totale energiforbruket som kommer fra fornybare energikilder.

Disse medlemmer peker på at det er viktig med gode økonomiske rammebetingelser for å gjøre det mulig å realisere vårt store potensial innen fornybar energi. Disse medlemmer vil innføre en ordning med grønne sertifikater for å legge til rette for økt produksjon av bl.a. vannkraft, vindkraft og bio-

energi. Dette bør helst skje i samarbeid med andre land, og i første omgang gjerne med Sverige. Inntil et system med grønne sertifikater er på plass, vil Høyre opprette en støtteordning som gir like mye utbygging som grønne sertifikater vil gi, og mener at et nasjonalt sertifikatmarked kan være en god overgangsordning.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen i februar 2006 brøt forhandlingene med Sverige om et felles grønt sertifikatmarked. Forhandlingene ble gjenopptatt som følge av klimaforliket i Stortinget mellom regjeringspartiene og Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre i januar 2008, men har foreløpig ikke gitt resultater. Disse medlemmer peker på at et felles marked for grønne sertifikater med Sverige, som kunne ha utløst en økt utnyttelse av våre ressurser innen fornybar energi i Norge, har blitt betydelig forsinket som følge av at Regjeringen i 2006 valgte å bryte forhandlingene med Sverige.

Disse medlemmer peker videre på at selv med en betydelig økt satsing på fornybar energi, mener IEA at også i de kommende tiår vil fossile energikilder dekke mesteparten av verdens energiforbruk. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂-utslipp fra fossile energikilder. Som et land som har hatt – og har – store inntekter fra eksport av fossil energi, har Norge et særlig ansvar for å bidra til å utvikle en teknologi for fangst og lagring av CO₂. Dette må etter disse medlemmers mening også inkludere bygging av demonstrasjonsanlegg for fangst og lagring av CO₂ i Norge.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til felles merknad med Høyre under avsnitt 1.2 hvor det framgår at disse partier ønsker en ny kurs for Norge, bl.a. for å sikre en bærekraftig utvikling gjennom en mer offensiv miljøpolitikk.

I dag er vår velstandsutvikling basert på utvinning og forbrenning av fossil energi; kull, olje og gass. Dette er i ferd med å endre klimaet på jorda dramatisk, og Norge har som leverandør av kull, olje og gass et stort ansvar.

Disse medlemmer vil at Norge i neste stortingsperiode skal ta de avgjørende stegene fra å være en fossilnasjon til å bli et samfunn basert på fornybar energi. Disse medlemmer vil at Norge skal være i tet med å utvikle og ta i bruk ny teknologi, skape nye miljøarbeidsplasser og gjøre omstillinger på alle samfunnsområder som har konsekvens for klimaet. Det krever mindre skatt på arbeid og mer skatt på miljøfiendtlig atferd (fra "rød" til "grønn" skatt). Vi må også gradvis redusere utvinning av olje og gass til fordel for en stadige sterkere satsing på fornybar energi. Slik sikrer vi at Norge opprettholder sin vel-

stand og vår posisjon som energinasjon også i en ny, fossilfri tidsalder.

Disse medlemmer mener videre det er svært viktig å beskytte våre mest sårbare havområder mot olje- og gassaktivitet, til fordel for bærekraftig ressursutvinning gjennom fiskeri og fornybar energi, og viser til at dette er et område der det dessverre er svært usikkert hvordan Regjeringen vil konkludere.

4. DRIVKREFTER BAK UTVIKLINGA I VERDISKAPING OG INNTEKT

4.1 Samandrag

Den høye levestandarden i Norge skyldes først og fremst en effektiv og moderne fastlandsøkonomi som over tid har lagt grunnlaget for høy verdiskaping. I tillegg nyter vi godt av at petroleumsvirksomheten på norsk sokkel gir betydelige inntekter utover normal avkastning av arbeidskraft og kapital. Det finnes imidlertid flere eksempler på land der høye inntekter fra naturressurser ikke har bidratt positivt til velstandsutviklingen for landets innbyggere. Norges sterke økonomiske utvikling må derfor også ses i sammenheng med en vellykket forvaltning av petroleumsinntektene. Disse inntektene har kommet fellesskapet til gode, og en bærekraftig anvendelse har bidratt til at grunnlaget for vekst i fastlandsøkonomien ikke er blitt svekket.

I et langsiktig perspektiv er det vår evne til å utnytte våre samlede ressurser som bestemmer utviklingen av velstand og velferd. Utvikling og anvendelse av ny teknologi og nye produkter og utvikling av nye organisasjons- og samarbeidsformer er sentrale faktorer i denne sammenhengen. I tillegg er det viktig at arbeidskraft og kapital benyttes i de områder av økonomien som gir høyest verdiskaping. Dette må komme hele landet til gode, ikke minst ved å tilrettelegge for verdiskaping i distriktene.

Utdanningsnivå, åpenhet for handel og konkurranse samt institusjonelle og kulturelle forhold har også stor betydning for økonomiens vekstevne. Sammenliknet med andre OECD-land har produktivitsveksten i fastlandsøkonomien vært høy siden 1990-tallet. Det tyder på at forholdene er blitt lagt godt til rette for verdiskaping i Norge i denne perioden.

Andelen av befolkningen som deltar i yrkeslivet er høy i Norge. Samtidig er gjennomsnittlig arbeidstid forholdsvis lav. Dette må blant annet ses i sammenheng med at både kvinner og eldre i større grad enn i mange andre land tar del i det betalte arbeidslivet, men med lavere stillingsbrøk enn gjennomsnittet av arbeidsstyrken. Gode velferdsordninger for barnefamilie, slik som foreldrepermisjon, barnehager og fleksible arbeidstidsordninger, legger til rette for at både kvinner og menn kan beholde tilknytningen til arbeidslivet når de får barn. Dette har også bidratt til

at Norge er blant landene i Europa der det fødes flest barn per kvinne.

Høy arbeidsinnsats er viktig for framtidens velferd, men det er ikke et mål at alle skal jobbe mest mulig. Fritid er også et gode. Vi må innrette oss slik at de som har arbeidsevne anser økt innsats i det betalte arbeidsliv som den mest naturlige måten å øke egen levestandard på. For samfunnet er høy arbeidsinnsats viktig for å utnytte mulighetene for verdiskaping. Arbeidsledighet er sløsing med samfunnets ressurser og kan undergrave arbeidsevne og selvfølelse for dem som rammes.

4.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, konstaterer at produktivitsveksten har vore svært høg i Noreg dei siste tiåra samanlikna med andre OECD-land. Det er fleire faktorar som har medverka til dette, mellom anna deregulering av marknader og gode velferdsordningar som har gjort det mogleg å ha høg yrkesdeltaking. Fleirtalet vil understreke at den gode produktivitsveksten ikkje er eit resultat av petroleumsførekomstane våre. Tvert imot har vi gjennom ei fornuftig innfasing av oljeinntektene klart å utvikle ein sunn og vekstkraftig fastlandsøkonomi. Fleirtalet meiner at ein ansvarleg økonomisk politikk framleis er ein føresetnad for god langsiktig vekst i norsk økonomi. Fleirtalet ser at det kan bli meir utfordrande å halde oppe den høge produktivitsveksten framover når den demografiske utviklinga vil føre til vekst i arbeidsintensive sektorar, der potensialet for produktivitsforbetringar er mindre.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet er positive til at Regjeringen erkjenner at infrastrukturinvesteringer fører til økt produktivitet. Disse medlemmer viser til at EU bruker massive infrastrukturinvesteringer i Øst-Europa som et virkemiddel for økt produktivitet, og derved også økt levestandard. Disse medlemmer vil for eksempel påpeke at det i Romania i perioden 2007–2013 skal bygges 1 798 km med motorvei og 507 km med ekspressvei. Disse medlemmer ønsker tilsvarende investeringer i økt produktivitet i Norge, og vil derfor prioritere utbygging av lengre og flere parseller på de viktigste stamveiene enn Regjeringen.

5. DRIVKREFTER BAK UTVIKLINGA I OFFENTLEGE VELFERDSORDNINGAR

5.1 Samandrag

De siste 50 årene har det funnet sted en storstilt utbygging av offentlige velferdsordninger. Disse ordningene omfatter finansiering og produksjon av tje-

nester innen blant annet utdanning, helse og omsorg og et overføringssystem som sikrer den enkelte inntekt i alderdommen og ved sykdom, uførhet eller arbeidsledighet. En gunstig alderssammensetning i befolkningen og sterk vekst i kvinners yrkesdeltakelse har medvirket til at utbyggingen av velferdsordningene har latt seg gjennomføre uten for store utfordringer for offentlige finanser. De offentlige utgiftene har likevel økt som andel av verdiskapingen, fra et nivå tilsvarende 25 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 1960 til 51 pst. i 2007.

Med gradvis oppgang i levealderen vil det etter hvert bli langt flere personer som mottar aldersrelaterte stønader. Også ressursbruken i helse- og omsorgssektoren vil øke kraftig framover som følge av endringer i befolkningens alderssammensetning. I tillegg kan etterspørselen etter tjenester fra disse sektorene øke som følge av den generelle velstandsøkningen, slik vi har sett gjennom de siste tiårene. Vi står dermed foran betydelige utfordringer knyttet til å finansiere den offentlige tjenesteproduksjonen.

Med konstant ressursbruk av helsetjenester per innbygger i de enkelte aldersklassene kan offentlige utgifter til helsesektoren øke fra 10 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 2005 til om lag 14 1/2 pst. i 2060. Ved en videreføring av tidligere mønstre, der blant annet utviklingen av nye behandlingsformer har bidratt til økt bruk av ressurser i helsesektoren, kan veksten bli enda sterkere. Utviklingen i retning av nye og bedre behandlingsformer vil trolig vedvare. På den annen side kan et bedre helsetilbud og lengre levealder bety bedre helsetilstand. Dette kan dempe veksten i ressursbruken på det enkelte alderstrinn. I tillegg kan mer effektiv bruk av ressursene i helsesektoren gi rom for å få mer igjen for de midlene som settes inn.

Et omfattende velferdstilbud og gode inntektssikringsordninger er viktig for å jevne ut forbruksmulighetene over livsløpet og for å sikre befolkningen mot tap av inntekt som følge av arbeidsledighet og sykdom. I tillegg kan ordningene bidra til å øke økonomiens omstillingsevne. Andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder som mottar helserelaterte ytelser i Norge er imidlertid høy i internasjonal sammenheng. Det bidrar til å begrense tilgangen av arbeidskraft, og dermed også verdiskapingen, og til å øke offentlige utgifter. En sentral utfordring er derfor å begrense tidligpensjonering og tidlig avgang fra arbeidslivet gjennom de helserelaterte trygdeordningene. Regelveket for disse ordningene må være utformet slik at det lønner seg å stå i arbeid. Pensjonsreformen er viktig for å få et mer bærekraftig pensjonssystem som også motiverer til økt yrkesaktivitet.

Offentlig sektor tilbyr også kollektive goder som forsvar, politi, rettsvesen, offentlig administrasjon og infrastruktur. Selv om offentlige utgifter til slike

goder har økt som andel av verdiskapingen over de siste 50–60 årene, har økningen vært klart mindre enn for utgiftene til produksjon av individrettede tjenester. Noe av denne utviklingen gjenspeiler trolig markante produktivetsforbedringer i produksjonen av enkelte kollektive tjenester, for eksempel innenfor deler av offentlig administrasjon.

5.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser til at levealderen i befolkninga går opp. Dette er ei positiv utvikling for den enkelte. I sin tur vil det føre til ein kraftig auke i offentlege utgifter til aldersrelaterte stønader og til helse- og omsorgstenester. Det er ikkje bare midlar for å finansiere denne auken det vil bli behov for, men også personar som kan utføre oppgåvene. Det blir derfor ei viktig utfordring å stimulere til auka arbeidstilbod framover. Fleirtalet vil peike på at den delen av befolkninga i yrkesaktiv alder som tek imot helserelaterte ytingar i Noreg, er svært høg i internasjonal samanheng. Det må derfor vere ei viktig målsetjing å få auka yrkesdeltaking blant desse gruppene.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre registrerer at Perspektivmeldingen er et dokument som godt beskriver fortiden og status i dag innenfor området velferd og sosialpolitikk. Disse medlemmer synes derimot ikke at meldingen i tilstrekkelig grad tar for seg nye løsninger sett i lys av de store utfordringene vi har på mange velferdsområder. Disse medlemmer mener at det er helt nødvendig å tenke nytt og annerledes der vi i dag ikke har lyktes i tilstrekkelig grad. Perspektivmeldingen må etter disse medlemmers syn være fremtidsrettet og proaktiv i forhold til å sikre gode velferdsordninger for kommende generasjoner.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener at Framskrittspartiets velferds- og sosialpolitikk sett i sammenheng med partiets alternative statsbudsjett vil være en bedre måte å møte fremtidens velferdsutfordringer på. Disse medlemmer har i sitt alternative statsbudsjett for 2009 lagt frem en rekke strukturelle endringsforslag og også endringer av de økonomiske rammene som har som hovedmål å få større deler av befolkningen ut i arbeid. Dette gjelder den delen av befolkningen som står i kø for å få seg arbeid, men ikke minst de som i dag mottar en eller annen form for ytelse fra det offentlige. Det å ha en arbeidsplass å gå til, på hel- eller deltid, er en verdi i seg selv som gir selvtillit, og er derfor en viktig sosial arena å delta på. Det betyr ikke at de som er syke eller som ikke er i stand til å

delta i arbeidslivet, skal tvinges til det. For disse medlemmer er det viktig at de som kan arbeide, deltar i arbeidslivet med den arbeidskraften de har. Ved at flest mulig gjøres i stand til å bidra gjennom arbeid, legger man samtidig forholdene bedre til rette for at de som ikke kan delta i arbeidslivet, kan motta en trygd som det er mulig å leve av. Disse medlemmer viser til sitt forslag til statsbudsjett for 2009, hvor det gjøres flere grep for at dette skal kunne skje. Det viktigste grepet er å sørge for at det skapes tilstrekkelig med varierte arbeidsplasser i samfunnet. Disse medlemmer viser til at lavere skatter og avgifter vil øke etterspørselen av varer og tjenester, noe som igjen vil føre til høyere aktivitet.

Disse medlemmer er enig i at det er viktig å ha gode velferdsordninger som sikrer alle tilgang til grunnleggende tjenester, uavhengig av betalingssevne. Disse medlemmer viser til at internasjonale erfaringer konkluderer med at det er en utfordring å kombinere gode inntekssikringsordninger og høy yrkesdeltakelse. Disse medlemmer vil spesielt bemerke at hvis belønningen for å yte blir liten, slik at tapet ved ikke å gjøre en innsats er lite, kan incentivene til å arbeide bli svake.

Disse medlemmer viser til at Perspektivmeldingen 2009 i liten grad tar for seg integrering av mennesker med nedsatt funksjonsevne. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har fremmet flere forslag som vil integrere flere mennesker med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet.

Disse medlemmer viser også til Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) Om lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven), jf. Innst. O. nr. 68 (2007–2008).

Disse medlemmer mener det er viktig at loven følges opp og at universell utforming gjennomføres i tråd med intensjonene, slik at flere med nedsatt funksjonshemming kan få muligheter for et yrkesaktivt liv.

Disse medlemmer viser videre til Budsjettinnst. S. nr. 15 (2008–2009) hvor disse medlemmer fremmet forslag om en allmenn tidsfrist for universell utforming av eksisterende bygninger slik:

"Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige lovforslag slik at fristen for å tilrettelegge eksisterende bygg, anlegg og uteareal m.m. til universell utforming, settes til 2025."

Hvis disse forslagene hadde blitt vedtatt, mener disse medlemmer at den yrkesmessige andelen av mennesker med nedsatt funksjonsevne ville vært langt større. Samtidig ville det, etter disse medlemmers syn, ha ført til at arbeidet med universell utforming hadde kommet raskere i gang, og at langt flere med en funksjonshemming hadde kunnet ta seg

ordinært arbeid og ikke være avhengig av offentlige ytelser.

Disse medlemmer viser til at Perspektivmeldingen 2009 ikke omtaler Nav som et viktig instrument for å sikre at fremtidige velferdsordninger får sin rettmessige plass og at folk får hjelp når de trenger det som mest. Disse medlemmer viser til at det i dag er avdekket store problemer med gjennomføringen av velferdsreformen. Disse medlemmer mener at noen av årsakene til problemene burde ha vært forutsett og viser blant annet til at arbeidsmiljøet ved flere nyopprettede Nav-kontorer er preget av store kulturforskjeller. Ikke minst viser det seg at de kommunalt ansatte har slitt med å bli akseptert på samme måte som ansatte fra A-etat og trygdeetat. Forskjellige arbeidstidsavtaler og lønnsforhold kan være en sterk medvirkende årsak til problemene. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet, som eneste parti helt fra opprettelsen av Nav-organisasjonen, har foreslått at sosialkontorene må integreres i den statlige etaten. Arbeids-, lønns- og miljøbetingelser for de ansatte må likestilles. Disse medlemmer viser til at store og krevende omlegginger både i organisasjon og arbeidsoppgaver medfører store utfordringer, og at samlokalisering av ulike kulturer krever spesielt stor oppmerksomhet med hensyn til likelønn og likestilte arbeidsvilkår.

Disse medlemmer mener det er uheldig at Regjeringen ikke i tilstrekkelig grad ser ut til å ta innover seg de siste resultatene fra både PISA, PIRLS og TIMMS, og de senere anbefalingene fra OECD i forhold til norsk grunnutdanning. Disse medlemmer viser til at det er lærernes kompetanse som i størst grad har betydning for elevenes resultater, og mener Regjeringen ikke gjør nok i forhold til å øke lærernes kompetanse. Disse medlemmer mener innføring av en femårig lærerutdanning og økte opptakskrav til lærerutdanningen ville hevet lærernes kompetanse og status, og beklager at Regjeringen ikke er villig til å innføre dette.

Disse medlemmer mener videre det er uheldig at Regjeringen ikke vil innføre prestasjonsbaserte lønninger for lærere slik OECD anbefaler. Disse medlemmer mener dyktige lærere bør belønnes for gode resultater, og mener et slikt system vil føre til at færre lærere forsvinner ut av skoleverket.

Disse medlemmer viser til at det etter all sannsynlighet vil bli et høyere antall studenter de neste årene. Disse medlemmer mener et høyt nivå på institusjonene for høyere utdanning er av avgjørende betydning for Norges internasjonale konkurransevne. Disse medlemmer mener derfor det er beklagelig at Regjeringen ikke gir nok bevilgninger til universiteter og høyskoler slik at de kan settes i stand til å opprettholde og øke kvaliteten. Disse medlemmer viser til at flere institusjoner

nå kutter i tilbudet til studentene. Disse medlemmer mener også Regjeringen har sviktet i forhold til forskning. Norge er langt unna å nå målet om 3 pst. av BNP til forskning, og representanter for Regjeringen har også innrømmet at et slikt mål er urealistisk. Disse medlemmer mener Regjeringen har en altfor defensiv holdning til forskning.

Disse medlemmer mener også at Regjeringen bør være offensiv i forhold til å investere i utstyr, vedlikehold og investeringer i infrastruktur og bygningsmasse på utdannings- og forskningsinstitusjonene våre.

Disse medlemmer er bekymret for at antall studenter som tar heltidsstudier i utlandet har vært dalende de siste årene. Disse medlemmer er ikke fornøyd med de tiltak Regjeringen har foreslått i internasjonaliseringmeldingen, og mener Regjeringen ikke tar problemet med færre norske studenter i utlandet alvorlig. Disse medlemmer er av den oppfatning at en særdeles viktig faktor for Norges konkurranseevne er at fremtidens arbeidstakere har internasjonal erfaring og har opplevd utenlandske kulturer, språk, samfunnsstrukturer og utdannings-systemer. Disse medlemmer mener de viktigste tiltakene for å få flere til å studere utenlands, vil være å gi stipend til studenter som tar bachelorgrader på fire år i utlandet og å likebehandle master- og bachelorstudenter når det gjelder støtte fra Lånekasen. Økonomi er en viktig årsak til at flere ikke studerer utenlands, og her har Regjeringen en mulighet til å forbedre studentutvekslingen ved å gi alle mulighet til å studere utenlands uavhengig av egen eller foreldres økonomi. Disse medlemmer mener Regjeringen her er lite fremtidsrettet, og at den ikke tenker på fremtidig verdiskaping.

Disse medlemmer er av den oppfatning at det må tas en rekke grep for å imøtekomme de fremtidige utfordringene knyttet til rekruttering og kvalitet i helse- og omsorgstjenestene. I denne sammenheng mener disse medlemmer det er interessant å merke seg Teknologirådets rapport som skisserer en rekke muligheter innenfor det teknologiske feltet knyttet til å kunne legge til rette for en tryggere hverdag for den enkelte i sitt eget hjem. Dette kan være et viktig bidrag i fremtidens pleie- og omsorgstjeneste.

Disse medlemmer er videre opptatt av at man sikrer nødvendig rekruttering til helsefaglige yrker. Det må derfor, slik disse medlemmer ser det, gjennomføres flere tiltak som sikrer at helsepersonell forblir i sektoren, samt at nyrekrutteringen økes.

Disse medlemmer er videre opptatt av god ressursutnyttelse i helse- og omsorgssektoren, og mener det er mulig å foreta endringer som gjør at pengene og ressursene brukes på en mer hensiktsmessig måte. I denne sammenheng er det fornuftig å

se på systemendringer som blant annet gjør at helsepersonell bruker en større andel av sin tid på pasientrelaterte arbeidsoppgaver, og at andre oppgaver utføres av merkantilt personell. I tillegg vil det, etter disse medlemmers syn, være fornuftig å endre finansieringssystemet slik at pengene følger brukeren til det pleie- og helsenivå som er hensiktsmessig, slik at LEON-prinsippet følges og at man dermed hindrer overforbruk av helseressursene.

Disse medlemmer er av den oppfatning at dagens finansieringssystem, med rammeoverføringer til kommunene, samt 40 pst. innsatsbasert finansiering av sykehusene, fører til at ressursene i helsevesenet ikke benyttes på en god nok måte. Disse medlemmer mener ressursutnyttelsen hadde blitt bedre dersom finansieringsansvaret for helse- og omsorgstjenester i sin helhet tillegges staten, samt at pengene følger den enkelte bruker til det stedet tjenesten utføres. Dette vil, slik disse medlemmer ser det, sørge for at pasientene får det tilbudet som er best for den enkelte i henhold til LEON-prinsippet. Dette vil medføre at samhandlingsproblematikken mellom kommune og sykehus bedres, både når det gjelder utskrivingsklare pasienter, svingdørsproblematikk og andre faktorer. I tillegg til en mer effektiv ressursutnyttelse vil en slik endring av finansieringssystemet, slik disse medlemmer ser det, føre til et likeverdig tilbud for den enkelte, uavhengig av bostedsadresse og personlig økonomi.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at velferdssamfunnet står foran store utfordringer, blant annet fordi det vil bli mange flere eldre og pleietrengende i tiårene framover. Norge bruker mer penger på helse enn de fleste andre land, men stadig mer av pengene brukes på dyr behandling i sykehus, mens de mange som mest av alt trenger daglig pleie og omsorg, ikke får den hjelpen de trenger.

Disse medlemmer vil derfor ha en velferdsreform som først og fremst innebærer en satsing på helse- og omsorgstjenesten i kommunene. Da kan vi gi behandling, pleie og omsorg i folks nærmiljø, slik at vi får et bedre tilbud og økt verdighet. Nærhet til brukerne gir også større mulighet til å aktivisere det frivillige hjelpeapparatet i samarbeid med det offentlige. Bedre helsetjenester der pasientene bor vil også bidra til bedre ressursbruk i helsetjenesten, blant annet gjennom redusert behov for pasienttransport og sykehusopphold. I et liberalt velferdssamfunn er det samspillet mellom stat, kommuner, frivillige fellesskap og den enkeltes ansvar for våre nærmeste som skaper trygghet og gode tjenestetilbud.

Disse medlemmer mener i motsetning til Regjeringen at en slik velferdsreform krever at vi får nye, sterkere kommuner som er i stand til å ta over

ansvar for oppgaver som i dag er statlige og sentraliserte. Disse medlemmer ønsker derfor en lokal-demokratireform der flere offentlige oppgaver blir desentralisert fra staten til kommunene. En slik reform krever etter disse medlemmers syn en ny kommunestruktur. Det nye kommunekartet i Norge vil etter en slik reformprosess ha større kommuner med større ansvar enn dagens, spesielt innen velferdstjenester og helsevesen. Disse medlemmer stiller seg noe uforstående til at Regjeringen (i det minste helse- og omsorgsministeren) langt på vei er enig med Høyre og Venstre i behovet for en slik velferdsreform, men ikke er villig til å gjøre de nødvendige grep med kommunestrukturen for å få det til. Dermed tyder alt på at det blir nok en halvhjertet kompromiss-reform fra Regjeringen, slik for eksempel den såkalte region-reformen tegner til å bli.

6. INNTEKTSFORDELING I NOREG

6.1 Samandrag

Sammenliknet med andre land er det en jevn inntektsfordeling i Norge, og inntektsforskjeller går i mindre grad i arv. Sammen med skatte- og avgiftssystemet har de ulike stønadsordningene en betydelig inntektsomfordelende effekt. Også de omfattende fellesfinansierte velferdsordningene innen barnehage, utdanning, helse og omsorg bidrar til å jevne ut forbruksmulighetene mellom ulike grupper i befolkningen.

Som i flere andre land har det i de siste årene likevel vært en tendens til at inntektsveksten har vært sterkest blant grupper med særlig høye inntekter. I Norge kan dette først og fremst forklares med at de registrerte kapitalinntektene til dem med de høyeste inntektene har økt. Dette må blant annet ses i sammenheng med at endringer i skattesystemet har bidratt til å synliggjøre en større del av kapitalinntektene. Lønnsforskjellene har også økt noe. Det synes derfor å være en svak tendens til økte forskjeller siden slutten av 1980-tallet. Dersom denne utviklingen får fortsette over tid, kan det bli vanskelig å opprettholde den velferdsmodellen som Norge baserer sin økonomiske utvikling på.

De grupper som har særlig høye inntekter, bor i stor grad i sentrale strøk rundt Oslo, og de største inntektsulikhetene finner man dermed i denne regionen. I øvrige deler av landet er inntektsfordelingen betydelig jevnere.

Det er en klar sammenheng mellom manglende eller svak tilknytning til arbeidsmarkedet og vedvarende lav inntekt. Blant husholdninger der minst ett medlem har yrkesinntekt, forekommer lav inntekt over flere år svært sjelden. Det viktigste virkemidlet for å begrense andelen i befolkningen med lav inntekt

er derfor å sørge for høy sysselsetting og lav arbeidsledighet.

Folks velferd påvirkes ikke bare av inntekt, men også av helse, tilknytning til arbeidslivet, utdanning, bomiljø, familie og sosiale relasjoner, kultur, trygghet, demokratiske rettigheter og tilgang på offentlige tjenester. Andelen med vedvarende lav inntekt reduseres kraftig dersom man inkluderer forbruket av offentlige helse- og utdanningstjenester i inntektsbegrepet.

Analysene i stortingsmeldingen gir ikke grunnlag for å anta at forholdet mellom lønns- og kapitalinntekter vil endre seg vesentlig i tiårene framover. Den økende andelen eldre i befolkningen kan imidlertid bidra til å gjøre inntektsfordelingen mer jevn, ettersom pensjonister gjennomgående har nokså stabile inntekter og i stor grad befinner seg i midten av inntektsfordelingen. Antallet innvandrere og hvor godt de og deres etterkommere blir integrert i arbeidsmarkedet, er også av stor betydning for den samlede inntektsfordelingen. Endelig er både graden av likhet i inntektsfordelingen og andelen med vedvarende lav inntekt avhengig av hvor godt vi klarer å sikre lav arbeidsledighet, høy sysselsetting og god omstillingsevne framover.

6.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, vil understreke at relativt små inntektsforskjellar er eit vesentleg element i den nordiske velferdsmodellen. Det har vist seg at det ikkje er noka motsetning mellom ei jamn inntektsfordeling og god økonomisk vekst, snarare tvert imot. Fleirtalet er einig i at det viktigaste tiltaket for at færrast mogleg i befolkninga skal ha låg inntekt, er å syte for høg sysselsetjing og låg arbeidsløyse. Fleirtalet vil vidare gi uttrykk for at tiltak for å få ned barnefattigdommen må prioriterast høgt.

Eit anna fleirtal, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, vil uttrykkje bekymring for dei store forskjellane i forventa levealder mellom ulike område innanfor Oslo by. Denne forskjellen skuldast ei rekkje forhold, og det er ei stor politisk utfordring å medverke til auka levealder i dei gruppene som kjem dårlegast ut.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader under avsnitt 1.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at utfordringen i norsk økonomi helt inntil nylig har vært mangel på arbeidskraft. Det er noen kortsiktige utfordringer med kraftig økende ledighet i 2009 og 2010 som må håndteres. Perspektivmeldingen har hovedfokus på de langsiktige utfordringene. Eldre-

bølgen innebærer på sikt en dobling av antallet pensjonister og en langt større finansiell utfordring etter 2020 enn i dag. I den sammenheng er både tiltak for inkludering i arbeidslivet og gjennomføring av pensjonsreformen viktige prioriteringer. Norge sliter med et omfattende "utenforskap" i norsk arbeidsliv, med over 700 000 mennesker i arbeidsfør alder som står utenfor arbeidslivet. Mange av dem er bare midlertidig ute av arbeidsmarkedet. Men det er urovekkende at en økende andel ser ut til å være stengt ute på varig basis.

Disse medlemmer viser til at Høyre i sitt alternative budsjett for 2009 fremmet en rekke tiltak for å skape et bedre, tryggere og mer inkluderende arbeidsliv. Noe av det viktigste Høyre gjør er å føre en skatte- og næringspolitikk som bidrar til å trygge arbeidsplassene og legge til rette for å skape nye.

Disse medlemmer mener det er viktig at bedriftene har tilgang på kvalifisert og kompetent arbeidskraft. Det gjelder også for offentlig sektor. Derfor satser Høyre på kvalifiseringstiltak, rekruttering, basiskompetanse i arbeidslivet og seniortiltak. "Program for basiskompetanse i arbeidslivet" er et viktig tiltak for å sikre at voksne med manglende ferdigheter innen lesing, skriving, regning og bruk av IKT kan få hjelp. Modernisering av offentlig sektor er et viktig tiltak for å bruke ressursene mer effektivt, og frigjøre arbeidskraft til bl.a. bedre tjenester innen helse- og omsorgssektoren. Eldrebølgen gjør at behovet vil øke dramatisk i årene fremover. Det er viktig å overføre innovasjoner i privat sektor til tjenesteproduksjon i det offentlige for å sikre god, samfunnsøkonomisk bruk av ressursene.

Disse medlemmer viser til de 32 ulike tiltakene som Høyre fremmet i sitt alternative statsbudsjett for 2009 med mål om å skape et tryggere og mer inkluderende arbeidsmarked. Det er viktig for Høyre at det alltid skal lønne seg å velge jobb fremfor passivitet. Samtidig må vi unngå at store grupper mennesker låses inne i offentlige trygdeordninger med liten mulighet til å bidra aktivt i samfunnet. Det er samspillet mellom inkluderings- og arbeidsmarkeds tiltakene og de positive effektene av Høyres skatte- og næringspolitikk som vil sikre trygge jobber for flest mulig.

7. PERSPEKTIV PÅ LANG SIKT FOR NORSK ØKONOMI

7.1 Samandrag

De politiske valgene vi tar i dag, vil ha betydning for utviklingen på viktige områder i tiårene framover. Dagens politikkbeslutninger må derfor bygge på en god forståelse av hvilke behov og utfordringer vi vil stå overfor på noe lengre sikt. Langsiktige framskrivninger ved hjelp av makroøkonomiske modeller er et

hjelpemiddel til å kartlegge sentrale utviklingstrekk i norsk økonomi, herunder for offentlige finanser og miljøskadelige utslipp til luft.

Med en gjennomsnittlig årlig vekst i arbeidsproduktiviteten på om lag 2 pst. vil verdiskaping og inntekt per innbygger i Norge bli mer enn doblet fram mot 2060. Framtidige generasjoner vil i så fall nyte godt av en betydelig høyere materiell velstand enn dagens generasjoner. Samtidig viser framskrivningene at vi står overfor betydelige utfordringer knyttet til bærekraften i offentlige velferdsordninger og til miljøskadelige utslipp.

I tiårene framover vil en aldrende befolkning legge et gradvis større press på offentlige finanser. Ifølge middelalternativet i Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskrivninger vil andelen av befolkningen som er over 67 år om lag dobles fram mot 2060. Offentlige utgifter til alderspensjoner øker langt raskere enn verdiskapingen i økonomien, selv når det tas hensyn til virkningene av pensjonsreformen. Med en videreføring av dagens dekningsgrader og ressursbruk per bruker vil også utgiftene til blant annet helse og omsorg øke som andel av verdiskapingen i økonomien.

Vår mulighet til å håndtere de langsiktige budsjettkonsekvensene av aldringen avhenger blant annet av hvor raskt oljeinntektene fases inn i norsk økonomi. Beregningene i stortingsmeldingen tar utgangspunkt i handlingsregelen for budsjettpolitikken. Mens statens løpende inntekter fra petroleumsvirksomheten tilføres Statens pensjonsfond – Utland, innebærer handlingsregelen at den forventede realavkastningen av fondet tilbakeføres til offentlige budsjetter. På denne måten skjermes den løpende budsjettpolitikken fra svingninger i oljeinntektene, samtidig som vi sikrer at også framtidige generasjoner vil nyte godt av inntektene.

I stortingsmeldingen antas det på usikkert grunnlag at oljeprisen vil holde seg på et historisk sett høyt nivå fram mot 2060. Høye inntekter fra petroleumsvirksomheten ventes å gi rask oppgang i fondskapitalen de nærmeste årene, til et høyere nivå enn tidligere anslått. Når budsjettpolitikken følger handlingsregelen, vil realverdien på kapitalen i fondet stabiliseres på lang sikt, slik at avkastningen kan gi et varig bidrag til å finansiere offentlige velferdsordninger. Dette bidraget er likevel forholdsvis beskjedent sammenliknet med skatter og avgifter fra fastlandsøkonomien, og vil etter hvert også avta som andel av offentlige utgifter og som andel av verdiskapingen.

Usikkerheten knyttet til framtidige oljepriser er svært stor, noe som illustreres av at oljeprisen de siste tiårene har vist flere store skift både oppover og nedover. Dette understreker at vurderinger av handlingsrommet i budsjettpolitikken i årene framover ikke

bør baseres på en forutsetning om at oljeprisen vil holde seg på et svært høyt nivå.

Med en videreføring av dagens velferdsordninger og skattenivå vil vi etter hvert stå overfor et økende inndekningsbehov i offentlige finanser. Det innebærer at det på lengre sikt må gjennomføres tiltak som enten begrenser offentlige utgifter eller øker offentlige inntekter.

Skal den norske velferdsmodellen leve videre, må viktige fellesskapsløsninger trolig videreutvikles i lys av de krav og forventninger som følger med økt velstand. Med høyere inntektsnivå i samfunnet vil etterspørselen etter utdanning, helse og andre viktige tjenester som i dag finansieres av det offentlige, øke. En fortsatt utbygging av offentlige velferdsordninger, slik Regjeringen ønsker, vil stille budsjettpolitikken overfor ytterligere finansieringsutfordringer på lang sikt.

Økt produktivitet i privat sektor gir høyere samlet velstand, men bidrar i seg selv ikke til å styrke offentlige finanser. Det skyldes at offentlige utgifter til lønn, pensjoner og andre stønader øker med lønnsnivået i økonomien, som igjen bestemmes av produktivitetens utviklingen. Veksten i de samlede utgiftene vil derfor være om lag på linje med den veksten i skatte- og avgiftsinntektene som følger av økte inntekter i privat sektor. Derimot vil økt produktivitet i offentlig sektor bety at de tjenestene som tilbys kan produseres med mindre bruk av ressurser. Dette vil bidra til å styrke offentlige finanser og/eller øke rommet for å tilby flere og bedre velferdstjenester. Dette understreker betydningen av Regjeringens arbeid med å fornye og effektivisere offentlig sektor.

Vår felles arbeidsinnsats er helt avgjørende for å sikre bærekraftige velferdsordninger. Framskrivningene tyder på at arbeidsinnsatsen per innbygger må økes utover dagens nivå for å finansiere de økte utgiftene som følger av en aldrende befolkning. Den vedtatte pensjonsreformen er således svært viktig. Reformen fører til en sterkere sammenheng mellom pensjoner og hvor lenge og hvor mye en deltar i arbeidslivet. Gjennom å stimulere arbeidstilbudet vil det nye pensjonssystemet gi et betydelig bidrag til å styrke de offentlige finansene. Det er imidlertid usikkert hvor stor virkningen på arbeidstilbudet vil bli. Statistisk sentralbyrå anslår at økt gjennomsnittlig arbeidstid og utsatt pensjoneringsalder kan bidra til å øke timeverksinnsatsen med i størrelsesorden 10 pst. i 2060. En så markert økning i arbeidsinnsatsen vil gi et meget viktig bidrag til en balansert utvikling i offentlige finanser.

7.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, har registrert at utrekningar viser at aldringa av befolkninga etter kvart vil

føre til eit aukande inndekningsbehov i offentlege finansar. Utrekningane byggjer på ein føresetnad om ei vidareføring av noverande standard på velferdsordningane og uendra skattenivå. Konsekvensen av dette vil vere at ein anten må redusere offentlege utgifter eller auke offentlege inntekter. Kor stort dette inndekningsbehovet blir, er mellom anna avhengig av kor mykje av olje- og gassinntektene vi bruker dei kommande åra. Fleirtalet vil minne om at ei viktig grunngeving for innføringa av handlingsregelen var omsynet til kommande generasjonar, særleg i lys av ei aldrende befolkning. Fleirtalet er einig i at det blir svært viktig å stimulere arbeidstilbodet, og at det nye pensjonssystemet vonleg vil gi eit vesentleg bidrag i den retning.

Fleirtalet vil peike på at bruk av meir oljepengar over tid enn det som følgjer av handlingsregelen, slik Framstegspartiet ønskjer, vil føre til eit endå større inndekningsbehov.

Eit anna fleirtal, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, vil peike på at det er realistisk å rekne med at dei fleste vil ha forventningar om høgare standard på velferdsordningar som utdanning, helse og eldreomsorg, i takt med at inntektsnivået i samfunnet aukar. Ei standardheving på desse tenestene er truleg nødvendig for å sikre breie fellesskapsløysingar, men vil føre til at det offentlege inndekningsbehovet kjem til å auke ytterlegare.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre er enig i Regjeringens utgangspunkt om at det på lengre sikt må gjennomføres tiltak som enten begrenser offentlige utgifter eller øker de offentlige inntektene. Disse medlemmer vil imidlertid understreke at vekst i økonomien av den grunn er helt nødvendig fordi de offentlige utgifter vil øke som følge av demografiske og sosiale årsaker. Da må den økonomiske vekst og verdiskapingen stimuleres.

Disse medlemmer viser til at skattestimulanser for arbeidstilbudet og for investerings- og etableringsviljen i norsk arbeidsliv er helt avgjørende for den nødvendige vekst i økonomien og for økningen i de totale skatteinntekter. Tallene for de totale skatteinntekter gjennom de siste 3–4 år viser at disse inntektene har økt betydelig selv om skattenivået frem til 2005 ble betydelig redusert for å stimulere veksten.

Disse medlemmer mener dette klart underbygger at skattereduksjoner virker dynamisk ved at reduserte skatter for den enkelte arbeidstaker, bedrift og eier bidrar til økte skatteinntekter fordi aktiviteten blir stimulert og derfor øker. Dette støttes av undersøkelsen om skatt og arbeid fra 2008 utført av SSB,

som viser at det er betydelige dynamiske virkninger i skattepolitikken, og at det ikke er et enten/eller mellom velferd og reduserte skatter, men at reduserte skatter tvert om bidrar til økt arbeidsdeltagelse, investeringer, vekst og utvikling i samfunnet.

Disse medlemmer mener at en vurdering av det langsiktige økende inndekningsbehov i de offentlige finanser som Regjeringen er opptatt av i denne meldingen, ikke kommer utenom å akseptere slike dynamiske effekter av skattestimulanser og å bruke skattereduksjoner som et operativt verktøy for å skape den vekstøkning som er nødvendig for å trygge fremtidens grunnlag for velferdsamfunnet.

Disse medlemmer vil sterkt understreke at en løsning av fremtidens utfordringer i forhold til økte offentlige utgifter på velferdssektoren, også må omfatte vilje til nytenkning når det gjelder skattenivåets virkning på arbeidsdeltagelse og skaperlyst i samfunnet. Ideologiske sperrer mot å bruke reduksjoner av skatt som et vekstfremmende tiltak, slik vi har sett det fra de rød-grønne partiene etter 2005 hvor ethvert forslag om skattestimulanser, særlig for bedriftene, fremstilles som et anslag mot velferdsamfunnet, vil til slutt kunne bli en møllesten om halsen på livskraften i det verdiskapende Norge. En livskraft som vår felles fremtid og velferd er avhengig av.

Disse medlemmer vil prioritere lavere skatt for lave og vanlige lønnsinntekter for å stimulere tilbudet av arbeidskraft, gjennom økt minstefradrag og høyere innslagspunkt for toppskatt. Disse medlemmer vil peke på at Norge er et av ganske få land i Europa som diskriminerer nasjonalt, privat eierskap gjennom formuesskatt. For å legge til rette for et sterkere og mer mangfoldig eierskap i norske bedrifter og for å trygge arbeidsplassene, vil disse medlemmer fjerne formuesskatten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser for øvrig til sine merknader under avsnitt 1.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre vil peke på at det er et betydelig potensial i å få mer ut av ressursene gjennom modernisering av offentlig sektor. Dette arbeidet var godt i gang under sentrum–Høyre-regjeringen, men har nesten stoppet opp under regjeringen Stoltenberg II.

8. UTNYTTING AV RESSURSER, STABILITET OG OMSTILLINGAR

8.1 Samandrag

På lang sikt avhenger økonomisk velferd av teknologisk framgang og tilgangen på og anvendelsen av produksjonsressurser. Erfaringsmessig utvikler

imidlertid ikke verdiskaping og ressursutnyttelse seg jevnt over tid. Slike svingninger i ressursutnyttelsen kan gi redusert velferd, først og fremst som følge av arbeidsledighet og annen underutnyttelse av ressursene i økonomien.

Variasjoner i ressursutnyttelsen over tid skyldes vanligvis endringer i samlet etterspørsel. Vi har mange eksempler på at svingninger i husholdningenes etterspørsel og i investeringene i oljevirkksomheten og i fastlandsnæringene har slått ut i variasjoner i produksjon og sysselsetting. Som en liten, åpen økonomi er Norge også påvirket av endringer i etterspørsel og priser på verdensmarkedet og av utviklingen i internasjonale finansmarkeder. Den internasjonale finanskrisen kan påvirke norsk økonomi både gjennom lavere etterspørsel fra utlandet og ved at prisene på viktige norske eksportprodukter faller. Samtidig kan aktiviteten i økonomien bli påvirket av at tilgangen på kreditt blir strammet til.

Økonomiens evne til omstilling er viktig for hvor raskt ressurser som blir ledige, fanges opp i annen virksomhet og dermed også for verdiskapingen på lang sikt. God omstillingsevne kan dermed avlaste den makroøkonomiske politikken. Høy verdiskaping per arbeidstime i fastlandsøkonomien tyder på at vi i Norge har lyktes rimelig godt med å omfordele ressurser til de næringene der de kaster mest av seg. Erfaringer viser at omstillinger som fører til nedbemanning og bedriftsnedleggelse, normalt ikke påvirker de framtidige jobb- og inntektsmulighetene til de som mister jobben. Enkelte, særlig eldre arbeidstakere, kan imidlertid falle ut av arbeidsstyrken for godt. En aktiv arbeidsmarkeds- og inkluderingspolitikk, sammen med trepartssamarbeid både på lokalt og nasjonalt plan, kan motvirke slik varig utstøting fra arbeidsmarkedet og dermed styrke omstillingsevnen.

Retningslinjene for den økonomiske politikken understreker at både finans- og pengepolitikken må bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Retningslinjene legger stor vekt på at petroleumsinntektene fases gradvis inn i norsk økonomi til et opprettholdbart nivå, om lag i takt med forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland. Gjennom å skape forutsigbarhet om innfasingen, bidrar retningslinjene til å forankre forventningene i valutamarkedet. De såkalte automatiske stabilisatorer får lov til å virke ved at statens utgifter frikoples fra konjunkturelle svingninger i skatter, avgifter og stønader. Retningslinjene åpner også for aktiv bruk av budsjettet for å motvirke konjunktursvingninger.

Retningslinjene for pengepolitikken innebærer at Norges Banks rentesetting skal rettes inn mot en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 pst. På kort sikt skal pengepolitikken bidra til å stabilisere produksjon og sysselsetting. Sammen med retnings-

linjene for plasseringen av Statens pensjonsfond – Utland, ivaretar rammeverket de særlige utfordringene i stabiliseringspolitikken som knytter seg til petroleumsvirksomheten.

OECD-studier viser at det er en positiv sammenheng mellom et godt stabiliseringspolitisk rammeverk og høy økonomisk vekst. Velfungerende arbeidsmarkeder, produktmarkeder, kreditt- og kapitalmarkeder samt veltilpasset finans- og pengepolitikk, er viktige "støtdempere" på utslag i den samlede ressursutnyttelsen ved midlertidige endringer i etterspørselen.

Den internasjonale finanskrisen har ført til økt usikkerhet og svakere utsikter for norsk økonomi på kort sikt. Stor handlefrihet i finanspolitikken og et godt rammeverk for den økonomiske politikken gjør at Norge står godt rustet til å møte de utfordringer som følger av den internasjonale finanskrisen.

8.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, viser til at økonomisk vekst og velferd på lang sikt er avhengig av tilgang på arbeidskraft og kapital. Det vil dessutan vere svært viktig kor godt vi klarer å bruke desse ressursane. På kort sikt vil aktiviteten variere rundt den langsiktige vekstbana. Auka arbeidsløyse som følgje av ein periode med lågare aktivitet i økonomien, medfører kostnader både for den enkelte som blir ramma og for samfunnet. Fleirtalet viser til at den økonomiske politikken mellom anna er innretta for å jamne ut slike svingingar. Det er derfor vi har ein fleksibel handlingsregel som tillet at vi i ein nedgangskonjunktur, slik vi no er inne i, kan bruke meir enn 4 pst. av avkastninga av Statens pensjonsfond – Utland. Motstykket er at vi i gode tider må bruke mindre enn pårekna realavkastning på 4 pst. av det nemnde fondet. Samtidig er pengepolitikken førstelinjeforsvaret for å møte eit tilbakeslag i økonomien.

Fleirtalet vil understreke kor viktig det er å ha eit omstillingsdyktig næringsliv. Fastlåsing av næringsstrukturar som ikkje er levedyktige, vil hindre nyskaping og vekst. Den norske samfunnsmodellen, med gode tryggingnett for dei som misser jobbane sine, gjer det lettare å få til nødvendig omstilling. Fleirtalet poengterer at utdanning, forskning og innovasjon er viktig å satse på for å få til auka verdiskaping framover.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet viser til sine merknader under avsnitt 1.2.

9. UTFORDRINGAR OG VALMOGLEIHEIT FOR VIDAREUTVIKLING AV VELFERDSORDNINGANE

9.1 Samandrag

Den nordiske velferdsmodellen har vist seg svært vellykket i møte med en omskiftelig verden. I tiden framover kan den likevel bli utfordret, særlig av de store forventede endringene i befolkningssammensetningen og av de ønsker om et bedre velferdstilbud og mer fritid som erfaringsmessig følger med et høyere inntektsnivå. På lang sikt kan bærekraften i offentlige finanser bli satt på prøve.

Analysene i stortingsmeldingen underbygger at tiltak for å stimulere arbeidstilbudet, slik at flere deltar i yrkeslivet, kan bidra vesentlig til å møte utfordringene for offentlige finanser. Tiltak som legger til rette for at flere velger arbeid framfor trygd, vil gi særlig store bidrag til bedret velferd. Endringer i skatte- og pensjonssystemet som øker den økonomiske gevinsten for den enkelte ved å arbeide, er viktige for å motivere til arbeid. Pensjonsreformen vil bidra til at det blir lønnsomt for den enkelte å stå lenger i arbeid ved for eksempel å kombinere arbeid med pensjon. For at dette skal bli en reell mulighet for stadig flere, er det nødvendig med en sterkere innsats for et godt arbeidsmiljø for alle og for mer systematisk etter- og videreutdanning gjennom yrkeslivet. Tiltak som øker kompetansen og forebygger helseskader, bidrar også til å øke deltakelsen i yrkeslivet og til å redusere utgiftene til flere av velferdsordningene.

Ved siden av alderspensjonene representerer ordningene for syke og uføre de største overføringene til husholdningene. Både den demografiske utviklingen og økt overgang til helserelaterte ordninger for ulike alderstrinn har ført til sterk vekst i disse overføringene over en lengre periode. Bedre samordning mellom trygd, arbeidsformidling og sosialhjelp gjennom ny arbeids- og velferdsforvaltning (Nav) kan bidra til å få flere stønadsmottakere i arbeid. Det må motive-res til yrkesaktivitet der dette er et mulig alternativ, og arbeidsgivere må se seg tjent med å sysselsette personer med redusert arbeidsevne. Utformingen og praktiseringen av kravene som stilles til den enkelte stønadsmottaker og regler som påvirker den reelle kompensasjonsgraden til ordningene, må også understøtte arbeidslinja.

Innvandringspolitikken skal sikre en regulert innvandring i samsvar med nasjonale prioriteringer. Den skal samtidig ivareta internasjonale forpliktelser og humanitære hensyn. Økt arbeidsinnvandring fra nye EU-land har samlet sett vært en klar fordel for norsk økonomi de siste årene. Innvandring av grupper med høy yrkesdeltakelse bidrar på kort sikt til å redusere flaskehalser i økonomien. Samtidig bedres balansen mellom yrkesaktive og yrkespassive, og dermed også

offentlige finanser. På lang sikt kan imidlertid ikke arbeidsinnvandring forventes å avhjelpe de statsfinansielle utfordringene knyttet til aldringen av den norske befolkningen, siden også arbeidsinnvandrerne blir eldre, og det blir flere å dele petroleumsformuen på.

Det er viktig å få mest mulig igjen for ressursene som benyttes i offentlig sektor. Fornyning av offentlig sektor kan bidra til at ressursene brukes mer effektivt. Analyser av enkeltsektorer innen offentlig sektor i Norge antyder et klart potensial for effektivisering dersom alle tjenesteleverandører blir like effektive som de beste innen de enkelte områdene. Systematisk kartlegging av og informasjon om effektivitet, resultater og brukertilfredshet kan bidra til en utvikling i denne retningen. Hensikten er å tilpasse tjenestene til det brukerne etterspør, og utvikle og ta i bruk smartere og mer effektive løsninger.

Økt innslag av brukerbetaling reduserer behovet for offentlig finansiering for et gitt omfang av tjenestene. Brukerbetaling kan også medvirke til at etterspørselen etter tjenestene gir et bedre bilde av de underliggende behovene enn dersom det er gratis eller nær gratis å benytte et tilbud. En vesentlig økning i brukerbetalingene ville imidlertid kreve at det ble innført betalingsordninger innenfor store tjenesteområder som helse og høyere utdanning. Dette kan ha vesentlige og uheldige fordelingsvirkninger som ikke uten videre kan motvirkes ved behovsprøving. Tiltak som sikter mot å skjerme svake grupper fra økt brukerbetaling, vil gjøre betalingsordningene mindre universelle og mer kompliserte. Slike tiltak kan også svekke de økonomiske motivene til å arbeide.

Norge har et relativt høyt skattenivå i internasjonal sammenheng, selv om nivået er høyere både i Sverige og Danmark. Gjennomgående bredere skattegrunnlag og skattlegging av grunnrenten i petroleumssektoren trekker isolert sett i retning av at Norge kan tåle et noe større samlet skattetrykk enn andre land. Det er likevel grenser for hvor store skatteøkninger som kan gjennomføres uten risiko for å svekke arbeidsinnsats og verdiskaping. Internasjonaliseringen og det nære økonomiske samkvemmet med andre land begrenser dessuten mulighetene for å beskatte kapitalinntekter og andre mobile skattegrunnlag vesentlig høyere enn i dag.

9.2 Merknader frå komiteen

Komiteen viser til brev frå finansministeren dagsett 22. april 2009 med svar på spørsmål frå Arbeidarpartiet om ny informasjon vedkommande langsiktige framskrivingar. Det går fram av brevet at marknadsverdien av Statens pensjonsfond – Utland, som følgje av den internasjonale finanskrisa, har utvikla seg klart svakare enn det som er lagt til grunn

i Perspektivmeldinga. I lys av denne utviklinga synest berekningane i meldinga av finansieringsbidraget frå Statens pensjonsfond – Utland å vere vel optimistiske. Lågare finansieringsbidrag frå Pensjonsfondet vil isolert sett innebere eit tilsvarande auka langsiktig inndekningsbehov i offentlege finansar. Samtidig har bruken av oljeinntekter over budsjettet auka vesentleg i 2009 som følgje av den finanspolitiske tiltakspakka som blei vedteken i Stortinget 13. februar 2009.

Komiteen vil peike på at den auka oljepengebruken har vore nødvendig for å dempe verknadene av den økonomiske krisa. Komiteen vil vidare understreke at utviklinga dei siste månadene viser kor usikre anslaga for staten sine utgifter og inntekter er.

Komiteen meiner at tiltak for å stimulere arbeidstilbodet slik at fleire deltek i yrkeslivet, i vesentleg grad kan medverke til å møte dei langsiktige utfordringane for offentlege finansar.

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet og Høgre, vil peike på at sjølv om inntektene og levestandarden i hushalda vil auke kraftig, er det truleg grenser for kor mykje skattenivået kan aukast før det vil svekkje arbeidsinnsats og verdiskaping. Ein vesentleg auke i brukarbetalingane innanfor store tenesteområde vil føre til auka forskjellar og svekkje dei breie universelle fellesskapsløysingane som samfunnsmodellen vår byggjer på. Fleirtalet er derfor einig i at brukarbetaling skal haldast på eit lågt nivå.

Fleirtalet sluttar seg dessutan til det synet at det truleg finst eit stort effektiviseringspotensial innanfor offentlig sektor. Fleirtalet vil likevel understreke at omstilling og fornying må skje i samarbeid med dei tilsette.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at Regjeringen møter de fleste samfunnsutfordringer med å bevilge mer penger over de offentlige budsjettene, og de fleste utfordringer med bortforklaring om at det aldri har blitt bevilget mer. Skritt for skritt øker Regjeringen statens makt og omfang i samfunnet uten at resultatene blir bedre for borgerne. Samtidig blir det mindre rom for frivillige organisasjoner og ideelle og private aktører. Moderniseringen av offentlig sektor har stoppet helt opp. I sum bidrar Regjeringens "statliggjøring" av stadig flere sektorer og oppgaver til at mange får både dårligere tilbud og mindre valgfrihet. Den helt nødvendige modernisering av offentlig sektor har stoppet helt opp. Et eksempel er at det blir mindre konkurranse mellom offentlige og private tjenesteleverandører fordi Regjeringen reverserte regjeringen Bondevik IIs for-

slag om å innføre nøytral moms i staten. Disse medlemmer vil legge til rette for økt konkurranse mellom private og offentlige aktører gjennom like konkurransevilkår. Det betyr ikke nødvendigvis at offentlige oppgaver skal privatiseres. Hensikten er å vri ressurser fra byråkrati til velferd, fra papirflytting til omsorg og utdanning.

Modernisering og omstilling av staten burde etter disse medlemmers syn hatt førsteprioritet for Regjeringen de siste årene. Det er tre hovedgrunner for det. For det første burde de gode økonomiske tidene vi har vært gjennom vært det beste tidspunkt for å gjøre nødvendig omstilling, og for å gjøre omstillingen mindre smertefull for de berørte. For det andre er mangelen på arbeidskraft i et langsiktig perspektiv landets største utfordring. Og for det tredje vet vi at velferdssamfunnet allerede er inne i et forventningsgap, der folks krav til kvalitet på offentlige tjenester overgår vår mulighet til å levere.

Det ytes stor innstats fra ansatte i offentlig sektor, som vi alle er avhengige av. Men systemene må reformeres både for å bedre tjenestene for borgerne og for å gjøre offentlig sektor til en mer attraktiv arbeidsplass. Å ta i bruk ny teknologi i offentlig sektor er en del av dette. Bedre samordning mellom forvaltningsnivåer og forenkling er en annen del av det. I tillegg mener disse medlemmer at det er en del å hente på å utfordre offentlig sektor på å konkurrere mer, både med seg selv og med andre.

Disse medlemmer viser til at modernisering og omstilling av offentlig sektor er helt nødvendig for å skape rom for bedre velferdstjenester. Derfor mener disse medlemmer at det må gjøres omfattende strukturpolitiske grep som øker produktivitet og bidrar til bedre resultater og tilbud for borgerne. En slik strukturendring er å gjøre kommunene sterkere og sette dem i stand til å ta over ansvar for oppgaver som i dag er statlige og sentraliserte. En slik reform krever imidlertid en ny kommunestruktur med større kommuner som får og kan ta større ansvar enn dagens kommuner, spesielt innenfor velferdstjenester.

Dette perspektivet deles også av sentralbanksjefen, som i forbindelse med finanskomiteens høring om Kredittmeldingen 2007 sa følgende:

"Det har ikke skjedd mye nytt de senere årene som kan fyre opp under produktivitetsveksten, vil jeg vel mene, på strukturpolitikens område."

Han understreket på høringen gjentatte ganger at det er stort rom for modernisering av offentlig sektor.

Det er åpenbart at vi gjennom konkurransepolitikken, gjennom modernisering av offentlig sektor og mer bruk av Offentlig Privat Samarbeid kunne ha løst flere oppgaver, raskere og bedre. Erfaring med bl.a.

konkurranseutsetting viser også at det ofte gir bedre og mer varierte tjenester for innbyggerne.

Disse medlemmer vil – på tross av at vi er i en forhåpentligvis midlertidig nedgangskonjunktur med økt arbeidsledighet – peke på at en av de største utfordringene vi vil ha, er at Norge trenger flere hender i arbeid. Vi mangler ikke penger. Da er det behov for å gjennomføre strukturreformer som innebærer at vi får flere hender, både ved å hjelpe flere som står utenfor arbeidsmarkedet, inn på arbeidsmarkedet, og ved å stimulere til mer arbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet stiller seg noe undrende til at man i Perspektivmeldingen, i motsetning til i andre sammenhenger, ikke skiller mellom arbeidsinnvandring og innvandring for øvrig. For disse medlemmer fremstår det som om man her søker å tilsløre de reelle kostnadene og virkningene av innvandring utover den innvandring vi har som en konsekvens av våre forpliktelser etter EØS-avtalen. Mens det er allment akseptert at såkalt arbeidsinnvandring medfører økt verdiskaping i kongeriket, er alle empiriske data man har mht. innvandring fra land utenfor den vestlige kulturkrets entydig negative hva nettopbidrag til fellesskapet angår, både på kort og på mellomlang til lang sikt. Disse medlemmer viser i den forbindelse blant annet til en rapport foretatt av Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) som advarer mot at hele oljeformuen kan gå tapt dersom dagens innvandringspolitikk videreføres, og understreker at dersom den relative andelen av yrkesaktive går ned med 7 pst., vil effekten av oljeinntektene til fastlandsøkonomien bli nulltet ut. Disse medlemmer viser til at innvandrerbefolkningen totalt sett har 12,7 pst. lavere delaktighet i yrkeslivet enn befolkningen for øvrig. Videre viser en rekke beregninger fra fremtredende akademikere, blant andre professor i sosialøkonomi Kjetil Storsletten, at innvandrernes bidrag til norsk økonomi er negativt.

Disse medlemmer tar til etterretning at Regjeringen forventer en dramatisk nedgang i innvandringen i valgåret 2009 og de påfølgende år. Disse medlemmer antar at det i denne analyse er finanskrisen man tar konsekvensene av, og ikke at man varsler en ny innvandringspolitikk eller forskutterer et regjeringsskifte. Disse medlemmer vil påpeke at man dermed anslår at nettokostnaden ved innvandringen vil øke i forhold til de prognoser man legger til grunn ved å sammenblende arbeidsinnvandring og annen innvandring, da det formodentlig er en dramatisk nedgang av arbeidsinnvandrere man her ser for seg som en konsekvens av finanskrisen og lavere økonomisk aktivitet. Disse medlemmer viser til at enhver statistikk for arbeidsmarkedet viser at gode tider fører til at flere mennesker kommer inn

på arbeidsmarkedet. Det følger av dette at innvandrerbefolkningens yrkesaktivitet må ventes å synke som en konsekvens av finanskrisen. Konsekvensen blir da at nettokostnaden ved innvandring vil stige så lenge som dagens innvandringspolitikk videreføres. Disse medlemmer er av den oppfatning at den utvikling som skisseres i Perspektivmeldingen ikke er bærekraftig.

Disse medlemmer savner analyser i Perspektivmeldingen om hvilke trusler det norske velferdssamfunnet står overfor. Historien viser at man vanskelig kan forvente en positiv lineær utvikling av det offentlige velferdstilbudet til befolkningen.

Disse medlemmer viser til at det i meldingen kapittel 4 ikke er berørt forhold omkring den demografiske utvikling av befolkningsgrupper i Norge, noe som erfaringsmessig kan svekke balansen mellom hvor stor andel av befolkningen som deltar i arbeidslivet og hvor mange som ikke deltar. I 1970 hadde 0,1 pst. av befolkningen i Norge bakgrunn fra et ikke-vestlig land. I 2008 hadde denne andelen steget til 5,2 pst. En prognose basert på utviklingen mellom 1970 og 2008 viser en fordobling hvert 10. år, eller en vekst som har vært 25 ganger høyere enn den etnisk norske befolkningen. Ut av dette kan vi konstatere at veksten i antall ikke-vestlige innvandrere er eksponentiell, noe som i særlig grad skyldes en naiv familiegjenforeningspolitikk, og i særlig grad Regjeringens feilslåtte politikk knyttet til henting av ektefeller i opprinnelseslandet. Da grupper fra de fleste ikke-vestlige land har en klart lavere yrkesdeltagelse enn etniske nordmenn og innvandrere fra vestlige land, kan det ikke være tvil om at Norge står overfor store utfordringer, noe som åpenbart burde vært drøftet i meldingen.

Disse medlemmer vil fremheve at den viktigste oppgaven i et langsiktig perspektiv er å sikre Norge en bærekraftig utvikling. Alle tiltak må sees i lys av dette perspektivet, og analysen må konsentreres om hvilke utviklingstrekk som er funksjonelle eller dysfunksjonelle i denne sammenheng. Selv et relativt rikt land som Norge har begrensede ressurser. Dette innebærer at Norge ikke har noen reell mulighet til å opptre som sosialkontor for verdens trengende uten i betydelig grad å måtte redusere velferdstilbudet til landets borgere.

Disse medlemmer registrerer at Perspektivmeldingen overhodet ikke drøfter eller problematiserer den meget negative kriminalitetsutviklingen i Norge. Ei heller er problemene knyttet til det økende misbruket av narkotika behandlet. Begge forhold influerer på samfunnsutviklingen, og innebærer betydelige utfordringer.

Disse medlemmer er glade for at Regjeringen erkjenner at infrastrukturinvesteringer kan bli et konkurransefortrinn for Norge, men vil påpeke at

situasjonen i dag er den stikk motsatte. Disse medlemmer vil i den forbindelse vise til sine merknader om samferdsel i kapittel 1.3 om infrastrukturfond og massive samferdselsinvesteringer.

10. REGJERINGA SIN POLITIKK FOR Å MØTE UTFORDRINGANE PÅ LANGT SIKT

10.1 Samandrag

Både naturgrunnlaget og økonomien er utsatt for påvirkninger utenfra. Naturgrunnlaget trues blant annet av alvorlige globale miljøproblemer som klimaendringer, tap av naturmangfold og spredning av miljøgifter. Miljøutfordringene må møtes gjennom nasjonal politikk og ved at Norge er pådriver for ambisiøse internasjonale avtaler. Globaliseringen av verdensøkonomien gjør at evnen til å gjennomføre omstillinger blir viktig for å sikre høy verdiskaping og sysselsetting. Norsk økonomi blir også sterkt påvirket av utviklingstrekk i vårt eget land. Aldringen av befolkningen fører til at utgiftene til pensjoner og helse- og omsorgstjenester legger beslag på en økende del av verdiskapingen.

Regjeringen vil møte disse utfordringene med politisk styring og ved å samarbeide med alle krefter som vil bidra til å bygge et bedre samfunn. Regjeringen vil legge vekt på:

- å videreutvikle vår samfunnsmodell der det fortsatt skal legges stor vekt på gode fellesskapsløsninger. Dette er viktig for å sikre like muligheter for alle, en rettferdig inntektsfordeling og god omstillingsevne, også når befolkningens sammensetning endres. For å komme fram til gode felles løsninger på framtidens utfordringer, vil Regjeringen videreføre et godt samarbeid med partene i arbeidslivet.
- å arbeide for sterke globale institusjoner. Spesielt viktig er det å få på plass en ny ambisøs klimavtale. Både verdensøkonomien, utviklingslandene og Norge vil dessuten være tjent med et styrket internasjonalt regelverk for finansinstitusjoner og et regelverk som sikrer langsiktig forutsigbarhet for internasjonal handel.
- at Norge skal være foregangsland innen miljø- og klimapolitikk. Dette innebærer at vi fører en offensiv miljø- og klimapolitikk nasjonalt, blant annet gjennom sterk og målrettet offentlig støtte til forskning og utvikling av ny klimateknologi, og at vi overoppyller våre internasjonale klimaforpliktelser.
- å investere i de menneskelige ressursene. Dette betyr at det satses på barn og unges oppvekst, på mer kunnskap og på god forskning og utdanning. Utdanning og forskning av høy relevans og inter-

nasjonal kvalitet er også viktig for framtidig verdiskaping.

- å utvikle befolkningens arbeidsevne og motivere til økt arbeidsinnsats. Regjeringen vil legge til rette for et inkluderende arbeidsliv og et godt arbeidsmiljø. Det må lønne seg å arbeide. Det er ønskelig å inkludere alle grupper i arbeidslivet, og forholdene bør legges til rette for høy yrkesdeltaking både blant kvinner og menn.
- å investere i infrastruktur som gir samfunnet god avkastning og øker den framtidige vekstevnen i alle deler av landet. Dette gjelder blant annet lønnsomme investeringer i vei, jernbane og elektronisk kommunikasjon.
- å bedre økonomiens virkemåte. Regjeringen vil blant annet bekjempe skatteunndragelser, legge økt vekt på grønne skatter og videreutvikle et skattesystem som gir rettferdig fordeling og god ressursbruk. Det må dessuten legges til rette for virksom konkurranse i den delen av økonomien som er egnet for markedsløsninger. Noen markeder må reguleres særskilt for å ivareta viktige samfunnshensyn og for å oppnå effektiv konkurranse. Der det offentlige er produsent og eier, må det sikres målrettet og effektiv styring.
- å fornye og effektivisere offentlig sektor. Ressursene må utnyttes best mulig, og tjenestene skal tilpasses brukernes behov. Regjeringen vil legge vekt på å gi innbyggerne bedre tjenester og sørge for en mer effektiv utnyttelse av ressursene i offentlig sektor.
- å føre en helhetlig næringspolitikk som bidrar til nyskaping, god omstillingsevne og høy verdiskaping. Utfordringene knyttet til nedgangen i virksomheten på sokkelen må møtes ved å føre en ansvarlig økonomisk politikk, fremme tiltak for å bedre økonomiens virkemåte og satse på blant annet utdanning, forskning og infrastruktur. Samtidig må det benyttes målrettede virkemidler for å legge til rette for næringsutvikling i alle deler av landet.
- å vri ressursinnsatsen fra reparasjon til forebygging. Regjeringen vil arbeide med å motvirke skader og satse mer på tiltak som kan avverge at mange støtes ut av arbeidslivet. Eksempelvis kan det være mye å hente på tidlig hjelp til svake elever i grunnutdanningen, og på en tidlig oppfølging fra det offentlige og frivillige organisasjoner overfor utsatt ungdom. Forebyggende tiltak vil øke livskvaliteten for mange og bidra til å begrense utgiftene til flere av velferdsordningene.

Den økonomiske politikken skal være bærekraftig. Den skal gi en rimelig generasjonsmessig balanse, og det offentlige velferdstilbudet skal kunne

oppretholdes på lang sikt. Bruk av handlingsregelen for finanspolitikken sikrer at også dagens unge og framtidige generasjoner får glede av petroleumsinntektene. Den økonomiske politikken skal bidra til fortsatt økonomisk vekst og til at veksten skjer innenfor rammen av naturens tålegrenser.

Med den oljeprisen som legges til grunn i stortingsmeldingen, kan handlingsregelen (4-prosentbanen) åpne for at bruken av oljeinntekter blir trappet kraftig opp fram mot 2020. Deretter kan det oppstå et behov for å stramme inn som følge av økende offentlige utgifter til en aldrende befolkning og lavere vekst i fondskapitalen. Dersom en i perioder med rask vekst i fondskapitalen og en balansert utvikling i norsk økonomi legger bruken av oljepenger i underkant av 4-prosentbanen, vil behovet for å finne nye inntekter eller dempe utgiftene etter 2020 bli redusert.

En aldrende befolkning stiller offentlige finanser overfor store utfordringer. Regjeringen mener at et hovedsvar på disse utfordringene må være å stimulere til høy yrkesdeltakelse ved å satse på arbeidslinja i velferdspolitikken og ved en aktiv arbeidsmarkedspolitikk. Tiltak som legger til rette for at flere velger arbeid framfor trygd, kan bidra vesentlig til å lette finansieringsbyrden. Pensjonsreformen og arbeids- og velferdsreformene, herunder ny arbeids- og velferdsforvaltning, er sentrale elementer i denne strategien. For å motvirke overgang fra arbeid til trygd, er det viktig å sørge for et inkluderende arbeidsliv for alle, uavhengig av kjønn, alder, funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Den enkeltes ressurser og arbeidsevne skal utvikles og benyttes i aktivt arbeid.

Tiltak som gir stor arbeidsstyrke og en effektiv offentlig sektor, kan bidra til å trygge en videreføring av vår velferdsmodell som er basert på gode og universelle fellesskapsløsninger. Dersom en ikke lykkes godt nok med dette, kan det skape press for å øke skatte- og avgiftsnivået. Med et relativt høyt skatteinivå i utgangspunktet, er det grenser for hvor mye skattene kan økes uten risiko for å svekke arbeidsinnsats og verdiskaping. Økt innslag av brukerbetaling kan også bidra til å redusere finansieringsbehovet og vil medvirke til at etterspørselen etter tjenestene gir et bedre bilde av de underliggende behovene. Samtidig kan økt vekt på brukerbetaling undergrave fellesskapsløsningene og skape nye forskjeller. Regjeringens politikk er basert på at brukerbetaling skal holdes på et lavt nivå.

10.2 Merknader frå komiteen

Fleirtalet i komiteen, alle unnateke medlemene frå Framstegspartiet, Høgre, Kristeleg Folkeparti og Venstre, er einig i den politikken som blir skissert i meldinga for å møte utfordringane på lang sikt. Særleg vil fleirtalet understreke kor viktig

det er å utvikle vidare samfunnsmodellen vår der det blir lagt stor vekt på gode fellesskapsløysingar. Dette er avgjerande for å sikre like sjansar for alle, ei rettferdig inntektsfordeling og god omstillingsevne.

Komiteen vil peike på kor viktig det er å få på plass ein ny klimaavtale.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet viser til sine merknader under avsnitt 1.2.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener at det økte handlingsrommet som oljeinntektene gir det norske samfunnet, må prioriteres til investeringer i kunnskap og forskning, infrastruktur og konkurransefremmende tiltak for å styrke langsiktig vekstevne, som bedre skattebetingelser for verdiskaping i næringslivet. I tillegg mener disse medlemmer at miljøinvesteringer som kan bidra til å skape en bærekraftig utvikling, må prioriteres innenfor det økte handlingsrommet. Videre bør det etableres et særlig rapporteringssystem i de årlige budsjettokumentene for hvordan veksten i oljepengene disponeres.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til grunn for fremtidige budsjettforslag at de økte bevilgningene handlingsregelen årlig tilfører statsbudsjettet, skal brukes til å øke vekstevnen i norsk økonomi gjennom satsing på forskning og utdanning, vei og annen infrastruktur, miljøinvesteringer og vekstfremmende skattelettelser."

"Stortinget ber Regjeringen fra Nasjonalbudsjettet for 2010 etablere et særlig rapporteringssystem i de årlige budsjettokumentene for hvordan veksten i oljepengene disponeres."

11. FORSLAG FRÅ MINDRETAL

Forslag frå Høyre og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen legge til grunn for fremtidige budsjettforslag at de økte bevilgningene handlingsregelen årlig tilfører statsbudsjettet, skal brukes til å øke vekstevnen i norsk økonomi gjennom satsing på forskning og utdanning, vei og annen infrastruktur, miljøinvesteringer og vekstfremmende skattelettelser.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen fra Nasjonalbudsjettet for 2010 etablere et særlig rapporteringssystem i de årlige budsjettokumentene for hvordan veksten i oljepengene disponeres.

12. TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen viser til meldinga og merknadene og rår Stortinget til å gjere slikt

v e d t a k :

St.meld. nr. 9 (2008–2009) – Perspektivmeldinga 2009 – blir å leggje ved protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 7. mai 2009

Reidar Sandal

leiar og ordførar

Vedlegg**Brev frå Finansdepartementet v/statsråden til finanskomiteen, dagsett 22. april 2009****Spørsmål:**

"I Finansdepartementets brev av 2. april d.å. vedrørende trykkfeil mv. i Perspektivmeldingen 2009, vises det til at det etter at Perspektivmeldingen ble lagt fram, er kommet ny informasjon om utviklingen i markedsverdien av Statens pensjonsfond – Utland. Hvilken betydning har dette for vurderingene av utfordringene i finanspolitikken i årene framover?"

Svar:

Analysene i Perspektivmeldingen 2009 viser at vi etter hvert vil stå overfor store utfordringer i den økonomiske politikken som følge av en aldrende befolkning. I referanseforløpet anslås det udekkede finansieringsbehovet i 2060 til om lag 3 1/4 pst. av BNP for Fastlands-Norge. Det er betydelig usikkerhet knyttet til langsiktige framskrivinger av utviklingen i norsk økonomi og offentlige finanser, slik det også understrekes i meldingen. På denne bakgrunnen ble det i meldingen presentert beregninger med alternative forutsetninger om utviklingen i bl.a. oljepriser, fondsavkastning, produktivitet og yrkesdeltaking. Disse beregningene viste at konklusjonen om et gradvis økende inndekningsbehov på lang sikt er forholdsvis robust.

Analysene i Perspektivmeldingen tok utgangspunkt det finanspolitiske opplegget i Nasjonalbudsjettet 2009. Som følge av den internasjonale finanskrisen har markedsverdien av Statens pensjonsfond – Utland utviklet seg klart svakere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2009. I St.meld. nr. 37 (2008-2009) *Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid* ble markedsverdien av Statens pensjonsfond – Utland ved utgangen av 2009 anslått til 2 350 mrd. kroner, som er 445 mrd. kroner lavere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2009 og Perspektivmeldingen 2009. Det er særlig tre forhold som bidro til denne nedjusteringen:

- *Svak utvikling i internasjonale finansmarkeder.* Som følge av svakere krone var fondskapitalen ved utgangen av 2008 om lag som anslått i Nasjonalbudsjettet 2009, til tross for en svært svak utvikling målt i utenlandsk valuta. Hittil i år har imidlertid kronen styrket seg, samtidig som den svake utviklingen i finansmarkedene har fortsatt. Dette trekker ned markedsverdien av fondet målt i norske kroner.
- *Lavere oljeinntekter.* I Nasjonalbudsjettet 2009 og Perspektivmeldingen 2009 ble det lagt til

grunn at oljeprisen gradvis ville falle fra 585 kroner per fat i 2008 til et langsiktig prisleie på 400 kroner (2009-priser) i 2010. Nedgangen har imidlertid blitt større og er kommet mye raskere enn lagt til grunn i fjor høst. Prisen i fjor ble 527 kroner per fat, og i St.meld. nr. 37 (2008-2009) ble prisen anslått til 350 kroner per fat for 2009. Lavere oljeinntekter gir mindre overføring til fondet.

- *Økt uttak fra fondet.* Stortinget vedtok 13. februar en finanspolitisk tiltakspakke som innebar en økning i det strukturelle, oljekorrigerte underskuddet på 28,5 mrd. kroner. I tillegg svekkes budsjettet av lavere skatteinntekter og økte utgifter til ledighetstrygd som følge av svakere konjunkturer (såkalte automatiske stabilisatorer). I St.prp. nr. 37 (2008-2009) ble det oljekorrigerte underskuddet, som dekkes inn ved en overføring fra Statens pensjonsfond – Utland, anslått til 96,7 mrd. kroner i 2009, mot 48,7 mrd. kroner i Nasjonalbudsjettet 2009.

Når bruken av petroleumsinntekter følger handlingsregelen, vil pensjonsfondet gi et varig bidrag til finansieringen av offentlige velferdsordninger. I Perspektivmeldingen 2009 ble finansieringsbidraget, målt ved forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland, anslått å øke fra 3 1/2 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 2007 til en topp på 9 1/2 pst. rundt midten av 2020-tallet for deretter å avta til 7 pst. i 2060.

I Perspektivmeldingen 2009 understrekes det at anslagene for statens utgifter og inntekter er usikre. Blant annet har vi erfaring for at både oljepriser og finansavkastning svinger over tid. Perioder med lave petroleumspriser og lave priser på internasjonale verdipapirer blir ofte etterfulgt av perioder med høyere priser. Noe av den samme mekanismen skal gjelde for handlingsregelen, slik at år med større uttak fra fondet enn 4 pst.-banen vil bli oppveid av påfølgende år med lavere uttak.

Virkningene og håndteringen av finanskrisen har imidlertid i sum gitt så stor endring i fondets verdi at det vil være for usikkert å regne med en slik "automatisk" gjenoppbygging. Sett i lys av dette framstår beregningen av størrelsen på finansieringsbidraget fra Statens pensjonsfond – Utland i Perspektivmeldingen nå som vel optimistisk. Anslaget for fondskapitalen ved utgangen av 2009 i St.prp. nr. 37 (2008-2009) innebærer isolert sett en nedjustering av finansieringsbidraget fra Pensjonsfondet tilsvarende knapt 1 pst. av BNP for Fastlands-Norge. Dersom det tek-

nisk legges til grunn en realavkastning på 4 pst. i årene framover, en langsiktig oljepris som forutsatt i Perspektivmeldingen og et uttak fra fondet i tråd med handlingsregelen, vil det lavere utgangsnivået på fondskapitalen innebære et varig lavere finansieringsbidrag fra Statens pensjonsfond – Utland. Lavere finansieringsbidrag fra Pensjonsfondet vil isolert sett innebære et tilsvarende økt langsiktig inn-dekningsbehov i offentlige finanser.

Analysene i Perspektivmeldingen viste at handlingsregelen kunne gi et vesentlig rom for økt olje-

pengebruk fram mot 2020. Utviklingen i markedsverdien av fondet de siste månedene trekker isolert sett i retning av at dette handlingsrommet nå er redusert. Samtidig er bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet kraftig økt for å dempe virkningene av den internasjonale finanskrisen på norsk økonomi. Rommet for ytterligere økt bruk av oljeinntekter i årene framover fremstår dermed som klart mer begrenset nå enn da Perspektivmeldingen ble lagt fram.

